

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΑ΄



ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΑΤΟ, 18 ΤΟΥ ΜΗΝ 1913



ΑΡΙΘΜΟΣ 507

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ. Τὸ κρῖμα τοῦ ποιητῆ.
ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ. Ἡ συναυλία τοῦ Δημ. Θεάτρου.
Κ. ΜΑΛΕΑΣ. Ἀπὸ τὴν ἐκθεσὶ τῆς κ. Φλωρᾶ-Καραβία
ΓΑΥΡΟΣ ΟΡΝΙΘΗΣ. Ὁρνιθοσκαλισματα.
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Ὁ ποιητῆς καὶ τὸ κρῖμα του.
ΛΥΔΟΣ ΠΟΔΑΒΡΟΣ. Παράδειγμα Βουργαρικῆς δράσης.
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. Οἱ ἀπόγονοι.
ΨΥΧΑΡΗΣ. Τρία λόγια. (μετάφρ. Ε. Ε.)
Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ—Η ΚΟΙΝῆ ΓΝΩΜΗ.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΙΜΑ ΤΟΥ

(Jean Psichari. «Le crime du poète». Paris.
P. V. Stock et Cie edituers. 1913.)

Ah! Viens donc m' aider ! Toi, si haute,
Si vraiment sublime, comprends,
Qu' il ne peut exister de faute,
Lorsque les cœurs sont purs et grands.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Τὸ κρῖμα τοῦ Ποιητῆ. Ὁ τίτλος τοῦ τελευταίου βιβλίου τοῦ Ψυχάρη πού μᾶς στάλθηκε ἀπὸ τὸ Παρίσι.

Ἄπλῃ συλλογὴ λυρικῶν στίχων. Καὶ μαζί ἓνα δράμα. Καὶ μαζί τὸ μυθιστόρημα μιᾶς ψυχῆς, πού προτοῦ ριχτῆ στὸ χαρτί, πέρασε σὲ μιὰ ζωὴ. Καὶ μαζί ἡ κριτικὴ καὶ ἡ ἀπολογία μιᾶς πράξης. Ἐνας πολυσέλιμος κύκλος δημιουργικῆς ἐργασίας μέσα στὸ βιβλίο τοῦτο, πού δὲν εἶναι πολυσέλιδος, γγίζεται καὶ τριγυρίζεται.

Μὰ τὸ βιβλίο, καθὼς τὸ χαρακτηρίζει ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας του, δὲν εἶναι ἀπὸ χαρτί· ἀπὸ σάρκα εἶναι καὶ στάζει αἷμα.

Βγαλμένο ἀπὸ ἓνα πρόσφατο τρομερὸ περιστατικὸ τῆς ζωῆς τοῦ ποιητῆ. Ἄς μὴ θεωρηθῆ προσωπικὸ ὑπερβολικὰ τὸ ἔργο τοῦτο. Ὁ ποιητῆς

ἀκκουμπᾷ στὴν ἀρχὴ τοῦ Γκαίτε: Δὲν ὑπάρχει ἀλλοίωσις παρὰ ἐκείνη πού πηγάζει ἀπὸ τὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς μας

Ἴσως βλέπει τὸ φῶς πολὺ πρόωρα. Ἀργότερα, καὶ μὲ τάντικείμενα στὴν ἀπόστασι πού πρέπει, ἢ μπόρῃσε νὰ κριθῆ ἀπαθέστερα καὶ ἀπὸ τὴν ἠθικὴ του σημασία καὶ ἀπὸ τὴν ἀξία του τῆ φιλολογικῆ. Μὰ ὁ ποιητῆς μᾶς λέει πῶς ἔγινε πολὺς λόγος γιὰ τὸ τελευταῖο περιστατικὸ τῆς ζωῆς του, ὥστε ν' ἀναγκαστῆ γληγορώτερα πᾶρ' ἔτι ταίριαζε, νὰ τὸ ἐκδώσῃ τὸ ποιήμα του.

Τί μὲ τοῦτο; Ἀργὰ ἡ γλήγορα, μέσα στὸ καινούριο βιβλίο τοῦ Ψυχάρη, μοναδικὸ στὸ εἶδος του ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ πού τὸ γέννησεν, ἀπὸ τὸ ψυχολογικὸ πρόβλημα πού ξετυλίγει, ἀπὸ τὰ βᾶθη μιᾶς συνείδησης πού διαφωτίζει, μέσα στὸ βιβλίο τοῦτο ἡ ποίησις περνᾷ καὶ ἀστράφτει, παραδέρνει καὶ γλυκοψυθυρίζει, φιλοσοφεῖ καὶ μυρολογεῖ, εἰρωνεύεται καὶ παραπονιέται, στέκεται ἀπάνου σὲ ὅλα τὰ σκαλοπάτια τῆς ποιητικῆς τέχνης.

Βιβλίο λυρικὸ, τραγικὸ, σπαραχτικὸ, πειραχτικὸ, περιγελαστικὸ, ἀνακουφιστικὸ, θριαμβευτικὸ, ἠρωϊκὸ.

Ἀκοῦσ' ἓνα του τραγοῦδι ἀπὸ τὰ συντομώτερα καὶ ἡσυχώτερα, ἔτσι ἄρρωθμα μεταφρασμένο· ἐπιγράφεται **Ποιητῆς**:

«Μ' ἔρωτᾷς, ψυχὴ μου,
τ' εἶμ' ἐγώ, κ' ἔτσι σ' ἀγαπῶ,
μὲ τέτοια ζέσσι στὴ φλόγα μου,
μὲ τὸ φῶς αὐτὸ τὸ ζοφερὸ στὴν ἔγνοια μου ;

Εἶμαι ποιητῆς, ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ποιητῆς,
γεννημένος γιὰ νὰ φέρῃ τὴ φωνὴ
στὸ λαὸ πού συντριμμένος, ἄμοιρος,
σώπαιεν ἀπὸ καιρὸ.

Εἶμαι ποιητῆς, ἀπὸ τὴ Γαλλία ποιητῆς,
πού μὲ τὴν καρδιά του καὶ μὲ τοὺς στίχους του,
μὲ τὸ μεγαλεῖο τῆς συμφορᾶς του,
κατάγησε τὶς πρόσβινες δάφνες.»

Ὅλο τὸ μυστικὸ τῆς τέχνης τοῦ Ψυχάρη στὸ τραγοῦδι τοῦτο μᾶς θυμίζειται.

Τὸ Ἑλληνικὸ αἷμα πού βράζει μέσα του τὸν τραβᾷ μπροστά, ἐπαναστάτῃ τῆς ἀκέψης, ἀναλυτῇ λεπτεπιλεπτο τοῦ πάθους, πολεμιστῇ, τραγουδιστῇ.

Ἡ γαλλικὴ γλῶσσα ποὺ τὰ κατέχει ἔλα της τὰ κρυφὰ τὸν κρατᾶ δεμένο μὲ τὴ μεγάλη ἀπὸ αἰῶνες συντηρητικὴ παράδοση τῆς νεολατινικῆς τέχνης ποὺ πάει ἀπὸ τὸ Malherbe ἴσα μὲ τὸ Leconte de Lisle, καὶ δίνει τοῦ στίχου τοῦ ἀρρενωπῆ χάρη, νεύρα, δύναμη, καὶ τὸν κάνει πυκνὸ καὶ τρανταχτὸ.

Καὶ ἔμως τὰ τραγούδια ποὺ ἀποτελοῦν τὸ «Κρίμα τοῦ ποιητῆ» περνοῦν ἀπ' ἄλλους τοὺς τόνους ἀπὸ τὴ γλῶσσα τοῦ λιγοθυμισμένου γοργότατου κελαιδισμού ἴσα μὲ τὸ ἀπλωμένο ὕψος τῆς φιλοσοφικῆς ἠδῆς. Ἄλλα θυμίζου τὴν ἀπλότητα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ κι ἄλλα τὴ μεγαλοπρέπεια τῆς Οὐγκιῆς λύρας, περνώντας ἀπὸ τὴ σάτυρα, ποὺ, πυρωμένο σίδερο, σφραγίζει τοὺς σκολαστικούς, τοὺς ταρτούφους, καὶ τοὺς ἀδιάκοπα κλαψιάρηδες ριμαδύρους.

Βέβαια πῶς ἀπὸ τοὺς στίχους τούτους λείπει κάποιον φεγγαροντυμένο μυστήριο, κάποιον παίξιμο ἀριστοτεχνικοῦ ντιλεταντισμοῦ, κάποιον χορὸς εὐκρινῆς σκοινοβατικῆς, κάποιον σκοτάδι, κάποια ὑπονοούμενα, κάποια σιωπῆ, σὰν τὰ χαρίσματα ἐκεῖνα καὶ σὰν τὰ ψεγάδια ποὺ χαρακτηρίζου τὰ ἔργα τῆς μουσικώπαθης ποιητικῆς τέχνης ποὺ ἔχει τῶρα τὴν πέραση, κι ἀριστουργήματα γέννησε. Μὰ τὰ ξένα τούτα στὸ χαρακτήρα, στὴν ἀνατροφή, καὶ στὸν προσορισμὸ τοῦ Ψυχάρη στοιχεῖα πῶσα δὲν ἀντιστοιχῶνουν ἄλλα στοιχεῖα, ὅμοια ἐκφραστικὰ καὶ ὅμοια σημαντικὰ γιὰ τὴν πολὺτροπὴ καὶ τὴν πρωτεϊκὴ τέχνη τοῦ λόγου ποὺ ὀνομάζεται Ποίηση!

Καὶ μόνο τῆς μορφῆς τοὺς τὸ στέρεο καὶ ἡ ἐν τέλει καὶ μόνο κι ἀπάνου ἀπ' ἔλα τὸ ψυχολογικὸ τοὺς βάθος τὸ ἀσύγκριτο φτάνου γιὰ νὰ βαρῆνουν μὲ τὸ παραπάνου στὸ ζύγισμα. Ὁ Ψυχάρης, καὶ σὶς πὶδ κρίσιμες παθολογικῆς του ὥρες καὶ στὰ πὶδ ἀπελπισμένα του βογγητά, εἶναι ὁ ποιητῆς τῆς ὑγείας. Ἡ μὲ τὸν πεζὸ λόγον ἢ μὲ τὸ στίχον, σὴ γλῶσσα καὶ τῶν δυὸ πατριδῶν του — πάντα **ρόδα** καὶ **μῆλα** μᾶς δίνει γερὰ.

Καὶ τὸ χωρατὸ καὶ τὴ βρῆσιὰ καὶ τὰ στρογγυλὰ τὰ λόγια, καὶ τὴν πεζολογικὴ τὴν ἔκφραση στὰ ποιήματά του δὲν τὴ φοβάται, καθὼς δὲν τὴ φοβήθηκαν ὅλες οἱ κορφές, ἀνάμεσα στοὺς ποιητῆς, ἀπὸ τὸν Ὅμηρον καὶ πέρα, παντὸς χρόνου καὶ τόπου.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ θρεμμένου μὲ τὴν ἐπιστήμη σοφοῦ, ποὺ βλέπει ἔμως θερησκευτικώτερα κ' ἔχει τῆς ἠθικῆς ιδέαν ἀληθινώτερη κι ἀπὸ πολλοὺς φανατισμένους χριστιανούς κ' ἐπαγγελματίες μὲ πατέντα τῆς ἀρετῆς.

Τὸ βιβλίο ἀνοίγει μὲ πρόλογον, ποὺ εἶναι ἔχι πιά ἡ ἀισθηματικὴ, λυπητερὴ καὶ τρομερὴ τοῦ πάθους ἱστορία, μὰ ἡ δικαιολογία του ἡ ὀρθολογικὴ. Ὁ

Ψυχάρης ξεσκεπάζεται, ἑομολογίεται, ἀπολογίεται. Δὲ θέλω, μήτε ποὺ θὰ εἶμουν ἄξιος, νὰ γίνω κριτῆς ἢ ἀπολογητῆς τοῦ ἀνθρώπου Θαμάζω καὶ χεροκροτῶ τὸν ποιητῆ. Μὰ μπορεῖ εὐκολὰ νὰ χωριστοῦν ὁ ποιητῆς ἀπὸ τὸν ἀνθρωπο ; Στὴ θεωρία μπορεῖ, μὰ στὴν πράξη ποτέ. Τί ἄλλο εἶναι, καλὰ καλὰ, τὸ ποιητικὸ χάρισμα, παρὰ ἓνας **ἀνθρωπισμὸς** μᾶς ὑπέρτερης φύσης ; Μὰ κρύβει χάσματα καὶ ρίχνει σὲ γκρεμούς ; Βέβαια. Γι' αὐτὸ ἀνεβάξει καὶ σὲ κορφές.

Ὁ πρόλογος χωρισμένος σὲ τρία. Πρῶτα μᾶς δίνεται ἡ ἐκθεση τοῦ περιστατικοῦ. Μαθαίνουμε ἀκριβῶς τί ἔτρεξε. Ὑστερα μᾶς παρασταίνεται ἡ προστυχία τοῦ κόσμου γύρο. Στὸ τέλος μᾶς δίνονται, μὲ λίγα λόγια, καὶ μαθήματα ποιητικῆς τέχνης, ἴσως πολὺ τολμηρὰ γιὰ κάποιους εἰπωμένα, καὶ γιὰ τὸν φόγον, καὶ πὶδ πολὺ γιὰ ἓναν ἀπίστευτον καὶ ἀβασάνιστα ριγμένο ἔπαινον.

Τὸ βιβλίο ἀφιερωμένο **«Στὶς δυὸ μεγάλες ψυχές ποὺ τὸ γιομίζουν»**. Μιὰ μεγάλη ποιήτρια, ἡ Ἐλισσάβητ Μπράουνιγγ, εἶπε κάπου πῶς «ἡ καρδιὰ τοῦ ποιητῆ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀρκετὰ μεγάλη γιὰ νὰ χωρέσῃ μέσα της δυὸ ἔθνικότητες». Ὁ Ψυχάρης πραγματοποιήσῃ τὸ ἰδανικὸ τούτον, ἀπίστευτ' ἀπλώνοντάς το ἀπὸ τὸ γένος, ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, κι ἀπὸ τὴν τέχνη, στὴν καρδιὰ καὶ στὸ πάθος. Δυὸ γυναίκες, δυὸ Μούσες, μιὰ Κόρη καὶ μιὰ ἱέρισσα τῆς Ἀρετῆς, ἀράδ' ἀράδα ἐμπνέου, καὶ τραγουδιένται καὶ δοξολογιένται. Ἀπὸ τὸ ἐρωτικὸν τραγουδάκι, ἀπὸ τὸν ψυχικὸν σπαραγμὸν, ἀγάλια ἀγάλια, ὕψωνόμαστε πρὸς τὸ λειτουργικὸ ὕμνον. Τὸ δράμα ξετυλίγεται. Ἐλεος καὶ φόβος μᾶς κυριεύει. Τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον μέρος τοῦ βιβλίου μὲ τὴν ἐπιγραφή «Après» κάνει νὰ καταλήξῃ τὸ δράμα σὲ μιὰν πολὺ δυνατὰ καὶ πολὺ πρωτότυπα ἐμπνευσμένη τετραλογία, διάλογο ἀπλό, σοβαρὸ, κατανυκτικὸ, γκαϊτικὸ, θὰ τολμοῦσα νὰ ἔλεγα, ἐπίσημον, μεταξὺ τῆς Γυναίκα, τοῦ Ἄντρα, τῆς Κόρης· στὸ τέλος ὁ Ποιητῆς μ' ἓνα ὕμνον λυρικότατον, μυστηριακὸν πρὸς τὴν αἰώνια Γυναίκα καὶ τὴν καλοσύνην τῆς ἀρμονίζει γύρο μας καὶ μέσα μας τὰ δυσκολοταίριαστα. Εἶχε δίκιον νὰ ἐπιγράψῃ τὸ βιβλίο του μὲ τὸ ρητὸν τοῦ ἀγαπημένου του Σαφοκλή : «Δέδορκότ' ἔχθροῖς ἄστρον ὡς λάμψειν ἔτι»

Ἀνάμεσα στὰ ἑκατὸ κι ἀπάνου ποιήματα τῆς συλλογῆς, θὰ ἔπρεπε νὰ ξεχωρίσω πολλὰ. Ἔτσι, σημάδεψα μὲ τὸ μολύδι μου τὸ «Ρόδο τῆς αὐγῆς», τὸ «Χαμόγελο», τὸν «Ὀκεανὸ», τὴν «Κραυγὴ», τὸ «Σπίτι», τὴ «Βάρκα», κι ἔλα τὰ ἐμπνευσμένα ἀπὸ ἐκείνην ποὺ ὀνομάζεται «La chère grande». Στὰ ὠραιότερα ὁ σκληρὸς στίχος τοῦ Θεόφιλου Γωτιῆ πυρῶ-

νεται σὺν ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ Μυσσέ. Σ' ἓνα μόνο ἀπὸ τοὺς σκηπτούχους τοῦ σύγχρονου γαλλικοῦ τραγοῦδιου ὁ Ψυχάρης φαίνεται πὼς φέρνει εὐλαβητικὸ προσκύνημα: εἶναι ἡ μεγαλόστομη ψάλτρα τῶν «Eblouissements».

Mais vous surtout, grande Noailles
— Que de trop loin je suis hélas ! —
Vous avez gagné vos batailles
Avec le souffle ardent d' Hellas.

Μὰ τί μοῦ χρειάζεται ὁ Γωτιέ, ὁ Μυσσέ καὶ ἡ Noailles! Στὸ βᾶθος τῆς σκηπτικῆς ἰσικιοῦ ἀστραποντομένου, τρικουμισμένα σύγνεφα πλατιά, μοῦ παρυσιάζονται, ἀργοπερνᾶν, καὶ μοῦ γενεοῦνε νὰ σωπάσω. Μήπως εἶναι «Τὸνειρο τοῦ Γιαννίρη», Τὰ Αὐτὸ Ἀδέρφια, τὰ Τραγοῦδια χωρὶς στίχους;

Τὸ λιγοστὸ τοῦτο, πρόχειρα χυμένο σημεῖωμα, θὰ ἔπρεπε νὰ συμπληρωθῆ ἀπὸ ἓνα κεφάλαιο χωριστὸ τῆς ἀνέκδοτης μελέτης μου γιὰ τὸν Ψυχάρη, ἐπιγραφόμενον «Ὁ Ψυχάρης, γάλλος λυρικός». Ἐκεῖ τοὺς στίχους τοῦ ποιητῆ, μάλιστα κάποιους ἄλλους, ποὺ δὲν περιέχονται στὸ βιβλίον τοῦτο, τοὺς ἐξετάζω ἀπὸ μίαν ἄλλη τους ὄψη. Μὰ δὲν ξέρω πότε, καὶ ἂν θὰ κατορθώσω τὸν πόθο μου. Γιατὶ δὲν ἐργάζομαι πιά. Καὶ σήμερα, ἐξαιρετικά, γιὰ χάρη τοῦ Ψυχάρη, μάλιστα σὲ τέτοια περίσταση τῆς ζωῆς του, κράτησα στὸ χέρι τὸ κοντύλι. Γιατὶ τώρα, ὅλα, καὶ τὰ γύρω μου καὶ τὰ μακριά μου, πρόσωπα καὶ πράγματα, σὰ νὰ τὰ φοβάμαι καὶ σὰ νὰ τὰ σιχαίνομαι, καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα τῆ θεία Ποίηση, καὶ ἔτι μᾶς τὴν ἐμπνέει. Καὶ παρακαλῶ γνωστούς μου καὶ ἀγνωστούς νὰ μὴ μ' ἐνοχλήσουν τοῦ λοιποῦ ρωτώντας με ἢ ζητώντας μου.

10 τοῦ Μαγιοῦ 1913

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΟΡΝΙΘΟΣΚΑΛΙΣΜΑΤΑ

ΕΥ!....

Πολλοὶ γράψανε γιὰ τὶς κακοτυχίες τοῦ Μπαίρον, μὰ γὼ μοῦ φαίνεται πὼς βρῆκα τὴν πιὸ μεγάλη.

Στὴν ἑλληνικὴ μετάφρασή του (Δὸν Ζουάν, Π'. 46), ὁ μεταφραστὴς γράφει:

•Κούπει μὲ τὴν μάστιγα, ἀμαξεῦ!....•

Εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἡ μεγαλύτερη κακοτυχία του;

ΤΙ ΣΟΥ ΕΙΝ' ΩΣΤΟΣΟ ΑΥΤΟΣ Ο ΝΟΥΣ!....

Ὁ μακαρίτης Ἀβγουστος Μπόλτς μετάφρασε μιὰ φορὰ ἓνα διήγημα τοῦ Δροσίνη. Ἄμα τέλειωσε τὴν μετάφραση ἔγραψε σ' ἓνα φίλο του.

— •Τέλειωσα μίαν ὁμορφὴν ἐργασία. Σὲ ὅλο τὸ ἔργο μονάχα μιὰ λέξη μὲ δαιμόνια, γιατί δὲν τὴ βρῆκα σὲ κανένα λεξικό, ἢ λέξη τουξλοῦκι. Ἄπ' τὸ νόημα ὅμως κατάλαβα πὼς σημαίνει: ἀρχιτερίκλιος.

ΓΑΥΡΟΣ ΟΡΝΙΘΗΣ

ΤΡΙΑ ΛΟΓΙΑ (*)

ΕΝΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

(Un cas de conscience)

Τὰ ἰδιαίτερα, τὰ κρυφὰ τῆς ψυχῆς μας, καὶ μάλιστα ὅσα εἶναι πολὺ βιαθεῖα, δὲν μποροῦνε νὰ ὀρμηνευτοῦν σὲ πεζὸ λόγο, γιατί αὐτὸς τὰ λέει ὅλα φινερά καὶ ξάστερα, μὲ ὅλες τους τὶς λεφτομέρειες. Ἡ ψυχὴ εἶναι ντροπαλὴ, καὶ αὐτὴ ἢ ντροπαλότητι τῆς συβιβάζεται πιὸ καλὰ μὲ τὴν ποίηση, ποὺ τὰ λέει σκεπυστὰ καὶ ἀόριστα τὰ πράματα. Ἡ ποίηση βγάζει κρυφές ποὺ ὁ πεζὸς ὁ λόγος δὲν μπορεῖ νὰ τις βγάλῃ. Γι' αὐτὸ γράφτηκ' ἔτσι, μὲ ῥίμα, αὐτὴ ἢ μικρὴ Συλλογή. Καὶ ὅμως ἐγὼ θὰ προτιμοῦσα νὰ σωπάσω ἀκόμα καὶ μὲ στίχους, ἢ τὸ ἐλάχιστο νὰ περιμένω προτοῦ νὰ βγάλω τοῦτο τὸν τόμο ποὺ εἶναι ἀπὸ σάρκα καὶ ἀπὸ αἷμα. Μὰ ὁ διάολος τῶφερε καὶ τὸ κοινὸ ἔκανε, βλέπεις, μεγάλο λόγο γιὰ τὸ ἄτομό μου. Εἰπώθηκε καὶ πὼς ἔκανα κ' ἔγκλημα ἀκόμα. Μπορεῖ νὰ κανὺν κ' ἔγκλημα, μὰ βέβαια ὄχι ὅπως τὸ νοῦθουνε μερικοὶ ποὺ παίρνουνε μονάχοι τους τὸ δικαίωμα νὰ καταδικάζουν ἀσυλλόγιστα. Καὶ ἀκόμα καὶ μὲ τὴν ἔννοια ποὺ δίνουνε σ' αὐτό, πάντα εἰν' ἔγκλημα ἐνὸς ποιητῆ, δηλαδὴ ἀνθρώπου ποῦχει ἰδιαίτερα, δικὰ του ὁράματα, δικές του αἴσθητες. Καὶ ἄλλο ἀκόμα ἄσκετα μὲ τὸ δικὸ του τὸ ἄτομο, σὲ κάθε ἱστορία ποὺ ἀναφέρονται μεγάλα, ἱστορικὰ ὀνόματα, χρέος του εἶναι νὰ βάζῃ τὰ πράματα στὴ θέση τους, ἔστωντας καὶ μὲ τὸ νὰ πρόκειται γι' ἄλλους.

Ἦρπει τὸ λοιπὸν καὶ ὁ συγγραφεὺς νὰ πῆ τὸ λόγο του. Θὰ τότε ποῦνε οἱ στίχοι του. Ὅμως οἱ στίχοι θὰ ποῦνε πρῶτα-πρῶτα τὸν πόνο, τὸν ἔρωτα, τὴν τύψη τῆς συνείδησης θὰ δηγηθοῦνε τὴν ἱστορία τριῶν καρδιῶν. Καὶ ἂν κάνουνε κρίσεις κάπου-κάπου καὶ ἂν κοροϊδέψουνε, θὰ τὸ ποῦν αὐτὸ μ' ἓνα λυγμὸ. Αὐτὲς οἱ διάφορες ἀλλαγές τῆς ἴδιας μουσικῆς, μᾶς μουσικῆς ποὺ ἔχουμε μέσα μας, προέρχονται ἀπὸ μιὰ ἔνια, μιὰ ἀμφιβολία ἠθικὴ, ἓνα ζήτημα τῆς συνείδησής μας, δύσκολο ζήτημα, καινούργιο καὶ γι' αὐτὸ μὲ γενικὸ ἐνδιαφέρον. Γι' αὐτὸ, σὲ τοῦτο τὸν πρόλογο, σ' αὐτὲς τὶς εἰρηνικὲς καὶ ἡσυχες σελίδες ποὺ βάζω δίπλα στὴν ποιητικὴ φουρτούνα ποὺ θ' ἀκολουθήσῃ πάρα πέρα, θὰ ἀναπτύξω αὐτὸ τὸ ζήτημα τῆς συνείδησης μὲ τὴν πιὸ μεγάλη γενικότητα,

(*) Ὁ πρόλογος τοῦ «Le crime du Poëte» τοῦ Ψυχάρη.

δίχως κανένα προσωπικό τρόπο. Κι από τὸ φῶς αὐτὸ θὰ φωτιστῇ ὅλο τὸ βιβλίον.



Ὁ ἠθικὸς κίντυνος, ἡ κρίση ποῦ σημειώνεται σ' αὐτὴ τὴ Συλλογῆ, καθὼς τ' ἀπὸ τοῦ πουλιοῦ ποῦ εἶναι σημειωμένο μὲ μιὰ γραμμίτσα αἶμα, ἂν καὶ τόσο εὐκόλα μπορεῖ νὰ εἰπωθῆ, εἶναι ὅμως πολὺ δύσκολο ἂ θέλῃς νὰ τὴν ξετάσης βαθειὰ μ' ὅλες τις λεπτομέρειες.

Ἐνας ἄντρας, παντρεμένος, κάνει ἓνα ἔγκλημα. Ἀγαπάει ἓνα κορίτσι καὶ τὸν ἀγαπάει κι αὐτὸ. Θέλω νὰ ζυγιάζω καλὰ ὅλες τις λέξεις ποῦ μεταχειρίζομαι.

Βέβαια ἔγκλημα εἶν' αὐτό, κ' ἔγκλημα ὄχι μονάχα πρὸς τὸ κορίτσι, ὄχι μονάχα πρὸς τὴ φαρμίλλια του, οὔτε πρὸς τὴν κοινωνία, ἀλλὰ ἔγκλημα καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἴδια. Γιατὶ εἶναι βέβαιο πὼς τὴν ἡμέρα ποῦ ἡ σαρκικὴ ὄρμη τοῦ ἀνδρὸς—κι αὐτὴ ἡ ὄρμη εἶναι ἡ βία κάθε ἔρωτα—δὲ θὰ σεβαστῇ τὴν παρθένα, τὴν ἡμέρα κείνη δὲ θὰ ὑπάρξῃ πιά καμμιά διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ χτήνος καὶ σὲ μᾶς.

Καὶ γιὰ νὰ ὑπάρξῃ ἔγκλημα τέτοιο, δὲν εἶναι καμμιά ἀνάγκη νὰ ἱκανοποιηθῇ αὐτὴ ἡ ὄρμη. Σημειώστε το, παρακαλῶ, αὐτὸ τὸ πολὺ σπουδαῖο πρῶμα, καὶ μὴ λογαριάστε τί λένε οἱ σοβαροί, οἱ ποζάτοι, πὼς δηλαδὴ γιὰ νὰ μπορῆ μιὰ παρθένα νὰ βεβαιώσῃ πὼς ἔχει μερικὰ δικαιώματα σ' ἓναν ἄντρα καὶ γιὰ νὰ νοιώσῃ αὐτὸς ὁ ἄντρας πὼς ἔχει κάτι ὑποχρέωσες πρὸς τὴν παρθένα, πρέπει, τὸ λιγότερο, νὰ τῆς ἔχει πάρη τὴν τιμὴ.

Ἐμένα μοῦ φαίνεται πὼς εἶν' ἀρκετὸ τὸ πὼς τῆς πῆρε τὴν καρδιά, τῆς πῆρε τὴ ζωὴ, τῆς κατὰστροψε, μ' ἄλλους λόγους, τὸ αἰσθηματικὸ καὶ τὸ ἠθικὸ της μέλλο. Πιστεύω πὼς μιὰ ζωὴ χαμένη σάματι εἶναι κάτι τί.

Ν' ἀγαπήσῃ καὶ ν' ἀγαπηθῆς ἐνῶ δὲν ἔχεις τὸ δικαίωμα, ν' ἀγαπήσῃς μοναχὰ καὶ τίποτ' ἄλλο, αὐτὸ εἶναι τὸ σφάλμα, τὸ ἔγκλημα, καὶ κατὰ τὴ γνώμη μου, δὲν ἐπιδέχεται αὐτὸ τὸ πρᾶμα καμμιά ἐλαφρυντικὴ περίπτωση.

Σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἔχω βέβαια γνώμη διαφορετικὴ ἀπὸ κείνη ποῖχουνε καὶ τὴ λένε φανερὰ οἱ περισσότεροι ἀπ' τοὺς συγχρόνους μας. Οἱ σύγχρονοί μας εἶναι σκληροί, κακὸκαρδοί. Ξέρουν τὴ ζωὴ πέρα-πέρα, κ' εἶναι ἀδιάφοροι. Εἶναι περιζιάνιοι. Δὲν μπορεῖς νὰ τοὺς γυρίσης τὸ μυαλό. Σοῦ λένε :

«Τί κάθεσαι, ἀδερφέ, καὶ μοῦ λὲς ἐσὺ γιὰ ξεπλανέματα κοριτσιῶν κι ἀηδίες; Σήμερα τὰ κορίτσια ξεπλανεύουνε τοὺς ἄντρας.

Ἡ σοῦ λένε αὐτό :

«Ἄς τὸ προσέχανε καλῆτερα τὸ κορίτσι. Κ' ἔπειτα, δὲ βαριέσαι! αὐτὸ φταίει. Τ' ἀγάπησες, σ' ἀγάπησε. Ἐνοιώθε τί ἔκανε».

Ὁ συγγραφέας ἐπιμένει νὰ λῆ πὼς δὲν ἐνοιώθε τίποτε τὸ κορίτσι. Λέει μάλιστα πὼς ἡ γυναίκα, καὶ μάλιστα τὸ κορίτσι, ποτὲ δὲ νοιώθει τί κάνει. Λέει πὼς κανένα σφάλμα δὲν κάνει ἡ γυναίκα ποῦ νὰ μὴν εἶναι στὸ τέλος ὑπεύθυνος ὁ ἄντρας. Λέει πὼς κι ὁ καλλίτερος ἄντρας δὲν ἀξίζει ὅσο ἡ χειρότερη γυναίκα—καὶ τὸ ἀποδείχνει μάλιστα σ' ἓνα ρομάντζο ποῦ τῷξσε ὁ ἴδιος.

Αὐτὸ εἶναι βέβαια μιὰ γνώμη ἀρχαρίου ποῦ δὲν ἔχει βάθος, δὲν ἔχει τσαχπινιά.

Μόλα ταῦτα θ' ἀρκεστῶ σ' αὐτὴ τὴ μικρὴ παρατήρηση ποῦ θ' ἀκολουθήσῃ.

Τὸ νὰ τὴν κάνῃς τὴ γυναίκα ἓνα τέρας, εἶναι πραγματικὰ πολὺ τσαχπίνικο καὶ ἀποδείχνει στὸν ἄντρα βαθειὰ σκέψη. Μὰ ἴσως, ὅσο γιὰ τὴ γυναίκα καὶ γιὰ τὴ δικαιοσύνη, θὰ εἶτανε πιὸ βαθειὰ σκέψη καὶ πιά μεγάλη τσαχπινιά τὸ νὰ κάνῃς τὸν ἄντρα, τὸ ἀρσενικό, ἐκεῖνο ποῦ εἶναι, δηλαδὴ: τὸ μόνον τέρας, ὁ μόνος κακοῦργος, τὸ μόνον χτήνος.



Ἐγείνει τὸ λοιπὸν τὸ ἔγκλημα. Τώρα μὲ κάθε τρόπο πρέπει νὰ τὸ ἐπανορθώσωμε.

Ἐτ' ἔτσι, εἴτ' ἄλλιῶς, δὲν μπορεῖ παρὰ νάρθῃ μιὰ ἐπανόρθωση. Ἀπ' τ' ἄλλο μέρος εἶναι πάλι βέβαιο πὼς, σὲ τέτοια ζητήματα, μοναχὰ οἱ προσωπικὲς περιπτώσες προσδιορίζουνε τὴ στάση καὶ ὑπαγορεύουνε τὴ διαγωγή τοῦ ἀνδρὸς.

Ἄς ὑποθέσωμε τὸ λοιπὸν πὼς πρόκειται γιὰ ἓνα κορίτσι ἀπάνου κάτω μὲ τις συνθήκες ποῦ θὰ πῶ—συνθήκες πιὸ συνειθισμένες ἀπ' ὅ,τι φαντάζεστε, ὅσο γιὰ τὴν πίστη καὶ γιὰ τὸ ἠθικὸ ἦθος, σὲ πολλὰ κορίτσια ὁλονῶν τῶν τάξεων. Ἐνα κορίτσι, ποῦ νάχῃ ψυχὴ σοβαρὴ, ἀθῶα καὶ σκεφτικὴ ψυχὴ ποῦ δὲν παραδίνεται παρὰ μοναχὰ μιὰ φορὰ γιὰ πάντα. Ἐνα ὄριμο μυαλὸ κοριτσιοῦ, ποῖχει πιά πάρει μιὰ ἀπόφαση, ποῦ ὅλα τάχει πιά σκεφετῇ, ποῦ δὲ θ' ἀπατήσῃ· μιὰ ψυχὴ ἀφοσιωμένη, μ' αὐταπάρηση· ἓνα χαριτωμένο, μὰ ἀδύνατο καὶ ντελικάτο πλάσμα, ἐν ἀγρολοῦλουδο, γυρμένο λιγάκι στὸ κλωνί του. Ἡ σκέψη σ' ἓνα τέτοιο κορίτσι εὐκόλα σκοτεινιάζει. Τοῦ ἀρέσει νὰ τρέφεται μὲ τὴ θλίψη του. Πρόωρα εὐαίσθητο, πέρασε τὰ παιδικὰ του χρόνια θλιμμένα, δύστυχα, καὶ πολλὰς φορὲς ἐπῆγε ὁ νοῦς του στὸ θάνατο. Μόλις εἶχε ξεφύγει ἀπὸ ἓναν τέτοιο πένθιμο παροξυσμὸ, ὅταν συναντήθηκε ἀπὸ κάποιον καὶ σώθηκε ἀπὸ τὸ θάνατο. Ἡ ἀφοσίωσή της δυνάμωσε πιὸ πολὺ ἀπ' αὐτὸ καὶ δὲν τὴν ξοδεύει στὸν

καθένα. Αὐτὴ ἡ γυναῖκα μόνο ἕναν ἄντρα θ' ἀγαπήση.

Ἐδῶ θὰ γγίξω ἕνα ζήτημα πὸ πῶς δύσκολα μπορεῖ νὰ βγῆ σὲ φῶς.

Σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα τῆς συνείδησης πὸ μελετιόταν σ' αὐτὲς τὶς σελίδες, μιὰ γυναῖκα μὲ δυνατὴ ψυχολογία, μιὰ μάντισσα τῆς καρδιάς, μιὰ γυναῖκα πὸ ὁ λόγος της, σὲ μερικές στιγμὲς γεννάει σὲ κείνον πὸ τὴν ἀκούει τὴν ἀνατριχίλα πὸ προξενεῖ ἡ μεγαλοφυΐα, αὐτὴ ἡ γυναῖκα μοῦλεγε ἀπάνου κάτου αὐτὰ :

— « Ἄν κοποῦνε οἱ σχέσεις ἀναγκαστικά, δὲν μπορεῖ κανένας νὰ φοβηθῆ γιὰ τὴ ζωὴ ἐνὸς κοριτσιοῦ. Γιὰ νὰ ὑπάρξῃ τέτοιος φόβος, πρέπει αὐτὴ πὸ ἀφίρειτ' ἔρημη νὰ εἴτανε παλλακίδα αὐτουνοῦ πὸ τὴν ἄφησε. Τότε μονάχα ὑπάρχει κίντυνος ».

Ἄ! ἔχω τὴν πεποίθησι, καὶ σκεδὸν καὶ τὴν ἀπόδειξι πὸς συμβαίνει τὸ ἐναντίο.

Καὶ δῶ ἀκόμα ἡ ψυχολογία μου ἀποβλέπει τὸ κορίτσι γενικά.

Δὲν ὑπάρχει ἀφιβολία πὸς, ἂν εἴταν παλλακίδα, τὰ δικαιώματα τῆς παρθένας πὸ ἔπαθε δὲν παίρνουνε συζήτησι. Ὁ φόβος πὸ γεννάει τέτοια ἐγκατάλειψη εἶναι πολλῶν εἰδῶν. Μὰ εἶναι πῶς χειρότερο ἀκόμα ἂ δὲν εἴταν παλλακίδα.

Ἀγαπᾶς ἕνα κορίτσι καὶ αὐτὸ τὸ κορίτσι σ' ἀγαπάει. Στὸ πῶς ἀθῶο, δίχως νὰ τὸ νοιώθῃ καὶ δίχως νὰ τὸ θέλῃ, ὁ ἔρωτας, ἂν εἶναι σωστός ἔρωτας, ἀνάβει τὴν δρμὴ, γυρνεύει τὴ σάρκα, πάει στὴν πηγὴ τῆς ζωῆς. Καί, μοιραῖα, ἅμα ἡ φύσι βρεθῆ ἐμδισμένη, ἅμα δὲ βλέπει πουθενὰ δρόμο νὰ ξεσπάσῃ, τὸ κακὸ γίνεται μέσα της. Μπορῶ νὰ ἀναφέρω καὶ ν' ἀναπτύξω τὸ παράδειγμα τοῦ κοριτσιοῦ, πὸ πέθανε ἐπειδὴ, ἀπὸ ἡρωϊσμό, θέλησε ν' ἀποφύγῃ τὸ μοιραῖο, τὴ σωματικὴ ἔνωσι.

Καὶ γιὰ τὸ κορίτσι, μιὰ μονάχα ἔνωσι ὑπάρχει: μὲ τὸν ἄντρα πὸ ἀγαπάει. Αὐτὸ μόνο γυναῖκες τὸ νοιώθουνε. Ἐνῶ στὸ δικό μας τὸ γένος, τὸ ἀντριγκιο, αὐτὴ ἡ οὐσία τοῦ ἔρωτα δὲν ἔχει καμμιά σημασία, ἐνῶ τὴν ἔχτελοῦμε μ' ὅποια γυναῖκα καὶ ἂ βρεθῆ, στὸ ἄλλο γένος, στὸ γυναικιο, τὸ πρόσωπο ἔχει τόση σημασία, ὅπου ἡ ἔνωσι δίχως αὐτὸ τὸ πρόσωπο, τὸ διαλεχτό, ἢ δὲν καταλαμβάνεται ὀλωσδιόλου, ἢ εἶναι σιχαμερὴ καὶ γκρεμίζει τὸν ἔρωτα, ἅμα θελήσι κανένας νὰ τὴ νικήσι.

Ἡ γυναῖκα δὲν ξέρει ἀοριστίες στὸν ἔρωτα.

Κάποτε μοῦ εἶπανε γιὰ ἕνα κορίτσι, δεκάξι χρονῶν, παρθένο ἀπὸ κάθε φυσιολογικὴ δοκιμὴ, πὸ ἕνα βράδυ, ἐκεῖ πὸ καθότανε στὸ περιβόλι, μὲ μιὰ ἄσπρη μουσελίνα, μὲ μανίκια κοντὰ καὶ μὲ τὰ μπράτσα γυμνά, ἕνας φίλος τοῦ σπιτιοῦ, ἕνας Δὸν Ζουάν

παράκαιρος, ἀλλὰ κοτσουνάτος καὶ ὄμορφος, τὴν κοίταξε μὲ κάτι ματιὲς πὸ τὴν πειράζανε. Τὸ πλησίασε καί, μ' ἀφέλεια τῆς χαίδεψε τὸ γυμνὸ μπράτσο, πολλὴ ὥρα, μὲ τὸ χέρι ἀπάνου κάτου. Αὐτὸ τὸ χᾶδι τὸ λίγωσε τὸ κορίτσι. Ἄπὸ κείνη τὴ στιγμὴ ὅλο αὐτὸ ἐννοίωθε στὸ σῶμα της. Παντρεύτηκε, πῆρε ἕναν ἄντρα πὸ ἀγάπησε καὶ πὸ καὶ κείνος τὴ λάτρευσε. Ἔκανε δυὸ παιδιὰ. Ἐξῆσε εὐτυχισμένη, ἔγινε σὺρᾶντα χρονῶν καὶ ἀκόμα εἴταν ὄμορφη. Καὶ ὅμως — μοῦ τὸ εἶπε ἡ ἴδια — ποτέ, στίς ἔρωτικὲς της στιγμὲς, δὲν ξανάνοιωσε κείνη τὴν ἀνατριχίλα τοῦ ἀντρικοῦ χεριοῦ, στὸ περιβόλι.

Νὰ μυστήρια τῆς αἴστησι πὸ δὲν τὰ ξέρουμε μεῖς οἱ ἄντρες. Ἡ γυναῖκα εἶν' ἕνα ὄργανο εὐαισθησίας τόσο θαυμαστό, ὅπου, εἴτε μ' ἔνωσι σωματικὴ, εἴτε δίχως αὐτὴ, ὁ ἄνομος ἔρωτας εἶναι πάντα ἔγκλημα γιὰ ἕνα κορίτσι πὸ ἀγαπάει.



Μ' αὐτὲς τὶς συνθήκες, τὸ ζήτημα πὸς ζητάζαμε παραπάνου βγαίνει στὸ ἀληθινὸ του φῶς.

Ὁ παντρεμένος ἄντρας πὸ ἀγαπάει ἕνα κορίτσι, καὶ ἀγαπιέται ἀπ' αὐτὸ, βρίσκεται μπροστὰ σ' ἕνα σκληρὸ δίλημμα.

Ἄς δοῦμε πρῶτα τὴ μιὰ ἄψη αὐτοῦ τοῦ διλήμματος.

Κόβει τὶς σχέσεις, ἀφήνει μάρμαρο τὸ κορίτσι, ἂν παραδεχοῦμε πὸς κατώρθωσε νὰ πετύχῃ ἀπὸ τὸν ἔρωτά του αὐτὴ τὴ δύναμη. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἄς κοιτάξουμε αὐτὴ τὴν περίπτωσι ὅζω ἀπὸ κάθε ἔποψη ἔρωτικὴ. Τὸ πῆρε λοιπὸν ἀπόφασι καὶ φεύγει. Χωρίζουνε.

Ἄ γείνη αὐτὸ, κιντυνεύει νὰ προξενήσι τὸ θάνατο τοῦ κοριτσιοῦ. Μὰ αὐτὸ δὲν εἶναι ἴσως τίποτα ἂν τὸ συγκρίνουμε μὲ ὅλα τ' ἄλλα, μὲ τοὺς ἄλλους μεγάλους κιντύνους, γιὰ τὸλάχιστο ὁ θάνατος ἐξαφανίζει. Ἡ ἐγκατάλειψη ὅμως τῆς δύστηνης παρθένας εἶναι ζωὴ ξεχαρβαλωμένη, ἂν ὄχι καταστραμμένη. Εἶναι σὰ νὰ λέμε, ἡ γονὴ, πὸς καταστρέφεται προτοῦ νὰ βγῆ τὸ πουλί: εἶναι σὰ νὰ παίρῃς ἀπὸ τὸ αὐγὸ τὸ δικαίωμα νὰ ζήσι. Εἶναι ζωὴ μαραμμένη, καρδιὰ συντριμμένη. Εἶναι ἕνα ἠθικὸ φονικό, μέσα στὴν κοίνα.

Καὶ μόνο αὐτὸ; Οἱ κακὲς γλῶσσες βγάζουνε τὸ μυστικὸ στὰ φῶρα. Ἀρχίζει ἡ γλωσσοφαγία καὶ κείνη ἡ χρυσὴ σκόνη πὸ ἔχει ἀπάνου ἡ φτερούγα τῆς πεταλούδας, ἡ ὑπόληψι τοῦ κοριτσιοῦ, πάει πιά! Γιὰ τὸ ὅσο ὑπερβολικά καὶ ἂν εἶναι τὰ κακὰ τὰ λόγια, πάντα τὰ λόγια μένουνε. Δὲν μπορεῖ τὸ λοιπὸ νὰ ζήσι πιά στὴν κοινωνία, γίνεται ἀπόκληρη,

κι αυτό τὸ παθαίνει ἀπὸ τὴν ἐγκαταλείψη τοῦ ἀνδρός.

Ἄς πάρομε τώρα τὴν ἄλλη ἄψη: ὅτι δὲν τὴν ἐγκαταλείπη.

Παντρεμένος αὐτός, κι ὅμως δὲν τὴν παρατάει. Τότε αὐτὸ ποὺ κάνει εἶναι φριχτό. Τὰ φυσικὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ πεπρωμένα κάνουν τὴ δουλειά τους. Τὸ κορίτσι καταντάει στὴν παλλακεία, στὴν ἀτίμωση.

Μιά τέτοια σκέψη δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ὑποφέρη
• ἓνας τίμιος ἄντρας.

Μπορεῖ, εἰν' ἀλήθεια, νὰ ξετάση ἀπ' ὅλες τὶς ἐποψες αὐτὴ τὴν κατάσταση. Μπορεῖ νὰ βροῖ χίλιες λύσεις. Μπορεῖ νὰ καταφύγη σ' ὅλα τὰ σοφίσματα, νὰ τὰ σκεπάση μὲ τ' ἄνθη ὀλωνῶνε τῶν ρητορικῶν καὶ μὲ τὴ λάμψη ὀλωνῶνε τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἠθικῶν. Τίποτε δὲ θὰ κἀνη. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει μέσος ὅρος. Εἴτε παρατήρη τὸ κορίτσι εἴτε ὄχι, πάντα κἀνει ἀτιμία.

Μονάχα μιὰ λύση δὲν εἶναι καθόλου ἄτιμη: Μὰ γιὰ νὰ καταλήξῃ στὸ γάμο, πρέπει πρῶτα νὰ περάσῃ ἀπ' τὸ διαζύγιο. Καὶ μπαίνουμ' ἔτσι στὸ βίβλος τοῦ θεμάτου μας: τὸ ζήτημα τῆς συνείδησης μπορεῖ νὰ ξετρελλάνῃ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ποὺ φτάσαμε.



Οἱ μυθιστοριογράφοι τοὺς ἀρέσει νὰ μᾶς παρουσιάζουνε συνήθως ἀντρόγυνα ποὺ δυστυχοῦνε ἐξαιτίας τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ σύζυγους. Τὰ ξετυλίγματα τῶν ἰδεῶν τους εἶναι πολὺ εὐκόλα καὶ τὸ ρομάντζο σκαρώνεται πολὺ γλήγορα.

Θὰ εἶτανε πιὸ δύσκολο καὶ πολλὲς φορὲς πιὸ ἀληθινὸ νὰ πάρῃ κανεὶς γιὰ θέμα μελέτης ἓνα ἀντρόγυνο ποὺ γιὰ τὴ δυστυχία του νὰ μὴ φταίῃ κανένας ἀπὸ τοὺς δυὸ, γιὰ τὸ λόγο ὅτι ὁ καθένας εἶναι τέλειος στὸ εἶδος του, μὲ μόνη ὅμως — ἀλλὰ πελώρια — τὴ διαφορά ὅτι τὸ εἶδος τους διαφέρει. Οἱ τελειότερες τους δὲν κατορθώνουνε ποτὲ νὰ ἐνωθοῦνε, ἐπειδὴ ἡ σύστασή τους εἶν' ἀλλοιώτικη, ἐπειδὴ ἡ μυστικὴ, ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀρχὴ τους δὲ μοιάζει ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, δὲν μπορεῖ τὸ λοιπὸ νὰ κατανήσῃ σὲ τέλεια σμίξη.

Τὸ ἴδιο καὶ στὴν περίπτωση ποὺ εἰπώθη παραινόνου, τὸ διαζύγιο θὰ εἶναι βέβαια μιὰ διέξοδο παρμπολὺν εὐκόλη, παρμπολὺν φυσικὴ καὶ σὰ νὰ ποῦμε σκεδὸ νόμιμη, ἂν ἔχουμε νὰ κάνουμε μ' ἓνα ἀντρόγυνο εἴτε ἐνωμένο ἢ ὄχι, μ' ἓνα ἀντρόγυνο ποὺ ὁ καθένας ζῆ ξεχωριστά, ποὺ δὲν ὑπάρχει καμμιά συνεννόηση, καμμιά ἁρμονία.

Δὲ συμβαίνει ὅμως αὐτὸ στὴν ἱστορία ποὺ ξετάζουμε δῶ πέρα. Τὸ ἐναντίο, πρέπει νὰ φανταστοῦμε ἓνα σύζυγο ποὺ ἀγαπάει τὴ γυναῖκα του.

Σ' αὐτὸ τὸ λόγο, εἶναι φανερὸ πὼς μπορεῖ κανένας νὰ μὲ σταματήσῃ καὶ νὰ τοῦ πῆ:

— Καὶ πὼς μπορεῖ, κύριε, νὰ τὴν ἀγαπήῃ τὴ γυναῖκα του ἀφοῦ ἀγαπάει μιὰν ἄλλη;

Σύμφωνοι.

Εἶναι βέβαιο πὼς ἓνας συγγραφέας μπορεῖ νὰ βυστάῃ μέσα στὸ κεφάλι του καὶ ν' ἀγαπήῃ μέσα στὴ καρδιά του δυὸ ἔργα μαζί, καὶ τρία μάλιστα.

Εἶναι βέβαιο πὼς ἓνας φίλος μπορεῖ ν' ἀγαπήῃ πολλοὺς φίλους καὶ νὰ τοὺς ἀγαπᾷ ὅλους τὸ ἴδιο

Εἶναι βέβαιο πὼς ἓνας πατέρας ἀγαπᾷ ὅλα τὰ παιδιὰ του.

Δὲν εἶναι ὅμως βέβαιο πὼς μιὰ ψυχὴ μπορεῖ νὰ βυστάῃ δυὸ μαζί μεγάλες ἀφοσίωσες, δυὸ μεγάλους ἔρωτες.

Κι ὅμως δὲ βρίσκονται στὸν κόσμο δυὸ γυναῖκες ποὺ νὰ μοιάζουμε. Δὲν πρέπει τὸ λοιπὸ ν' ἀπορῆ κανεὶς πὼς ἓνας ἄντρας μπορεῖ ν' ἀγαπήῃ δυὸ ἀφοῦ στὴν κάθε μιὰ δίνει τὸν ἔρωτα ποὺ ἀρμύζει στὸν ἀτομισμὸ της.

Μὰ ἄς πᾶμε παρακάτω.

Λέμε, βεβαιώνουμε πὼς αὐτὸς ὁ ἄντρας ἀγαπᾷ τὴ γυναῖκα του πὼς τὴ σέβεται καὶ πὼς — νὰ ἐννοοῦμαστε καλὰ — τὴν ἀγαπᾷ σεβόμενος τὴν πὼς τὴν ὑψώνει σ' ἓνα στυλοβάτη πὼς δὲν τῆς βροῖκε ποτὲ ἓνα ψεγάδι πὼς ἡ χάρη της, τὸ ἔφος της, τὸ θέλητρό της, ἡ ἀπλότη της τὸν κάνουνε νὰ τὴ θαμάξῃ σταθερὰ καὶ τρυφερά πὼς ξέρει τὴ λεπτότητα, τὴν τελειότητα τῆς ψυχῆς αὐτῆς καὶ τὴν ἐξήμνησε πολλὲς φορὲς, κι ἀκόμα τὴν ἐξυμνεῖ πὼς κἀθετα γονατιστὸς μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ θαυμαστὸ πλάσμα. Εἶναι γέννημα θεοῦ κι ἀπὸ τὴν καλοσύνη της δὲ νοιώθει κανεὶς πὼς εἶναι τὴ αὐτὴ ἡ ἴδια Ἄθθανατη. ὦ! δὲν ὑπάρχει ἀριβολία πὼς αὐτὸ τὸ ξεχωριστὸ πλάσμα ἔχει ἀρετὲς κρυμμένες καὶ δυνατές: μιὰ τέτοια γυναῖκα βέβαια δὲ θὰ πάῃ νὰ σκοτωθῇ. Θὰ ζήσῃ, γιατί πρέπει νὰ ζήσῃ. Μὰ ἀκόμα κ' ἡ ιδέα τῆς στενοχώριας της, κι ὁ φόβος νὰ μὴν ἀρρωστήσῃ, ξετρελλαινούνε τὸ σύζυγο. Εἶναι τὸ μόνο πλάσμα ποὺ γι' αὐτὸ θὰ δεχότανε μ' εὐχαρίστηση νὰ βιάσῃ τὴ συνείδησή του, γιὰ νὰ διώξῃ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀνυπόφορη ἔνια ποὺ μπορεῖ νὰ κολλήσῃ σ' αὐτὸ τὸν Ἄγγελο.

Ὅπως βλέπετε, ἡ ἠθικὴ κρίση, μ' αὐτὰ τὰ περιστατικὰ ποὺ προσδιορίζω, παίρνει δρόμο μεγάλο, γίνεται φριχτή.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ίδιοκτήτης: Δ. Π. ΤΑΪΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, αρ. 4, ΑΘΗΝΑ

Συντρομή χρονιάτικη: Για την Ελλάδα και την Κρήτη δρ. 10. Για το εξωτερικό φρ. χρ. 12,50.—Για τις επαρχίες δεχόμαστε και τρίμηνες συνδρομές (3 δρ την τριμηνία).—Κανένας δε γράφεται συνδρομητής ἢ δὲν προπληρώσει τὴν συνδρομή του.



20 λεπτά τὸ φύλλο. — Τὰ περασμένα φύλλα που λούνται στὸ γραφεῖο μας διπλὴ τιμὴ.



Βρίσκεται στὴν Ἀθήναι σ' ὅλα τὰ κίόσκια, καὶ στὶς ἐπαρχίες σ' ὅλα τὰ πραχτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων.

Νὰ παρατήσης μιὰ τέτοια γυναίκα, εἶναι πολὺ σκληρό. Σφίγγει πολὺ δυνατὰ τὴν καρδιά.

Κ' εἶπαι δὲν εἶναι καὶ σιχαμερὸ πράγμα; Δὲν εἶναι τερατένιο; Αὐτὸ λοιπὸ θὰ εἶναι τὸ εὐχαριστῶ γιὰ τὴν ἀγάπῃ της καὶ τὴν ἀφοσίωσιν; Γιὰ ἕναν ἔρωτα τόσῳ χρόνῳ;

Καὶ ἔτσι οἱ ἔνιες, οἱ τίηρες, ὅλα τὰ τρομερὰ ζητήματα τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ αἰσθήματος ξεσηκώνονται ἄγρια καὶ χυμοῦν ὅλα μιζῆ μπροστὶ μας, σὰν κάτι ἐρωτηματικὰ πελώρια, κατάμυρα.

Μὲ ποῖο δικαίωμα μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστῆ καὶ νὰ παραδεχτῆ αὐτὴ τὴν ἐγκατάλειψιν; Ἐγκατάλειψιν, ὅστερ' ἀπὸ μιὰ ζωὴ γαλήνια, ἡμερῆ καὶ ξάστερη ζωὴ ποὺ οἶτε ἀχνάρι ψεγαδιοῦ δὲν μπόρεσε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ νοῦ τοῦ συζύγου; Ποῦ εἶναι τότε ἡ δικαιοσύνη; Κι ἀφοῦ γίνεται λόγος γιὰ ἐπανόρθωσιν, πῶς καὶ μὲ ποιά μοῦτρα νὰ ἐπανορθώσῃς τίποτα σὲ ἄνθρωπο ποὺ τίποτα δὲν ἔκανε, σ' ἄνθρωπο ποὺ πρέπει νὰ πληρώσῃ ἀποζημίωσιν γιὰ ζημία ποὺ δὲν ἔκανε;

Ἢ σκέψῃ, ἀπὸ τρομάρα σὲ τρομάρα, σκοτεινιάζει, χαντακώνεται καὶ χάνεται μέσα σ' ἓνι λαβύρινθο ἀγωνίας.

Κακόμοιροι ἐμεῖς! Ἔτσι εἶναι ἡ ζωὴ μας. Ἀγαπᾶμε μιὰ μέρα, ἔτσι, ἀθῶα, ἀγαπᾶμε ἀπὸ τὴν

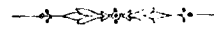
ἀνάγκη ν' ἀγαπήσουμε, καὶ αὐτὸ μᾶς βγαίνει σὲ συφορά.

Νὰ εἶναι λοιπὸν ἀλήθεια πῶς δυὸ πλάσματα δὲν μποροῦν ποτὲ ν' ἀγαπηθοῦνε δίχως τιμωρία; Κάπου θὰ τοὺς στριμώξῃ τὸ θηρίο.

Τὸ μαρτύριο ἐδῶ προσδιορίζεται: Ἄς τὸ ἐπαναλάβω: πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπανορθώσῃ ἕνα κακὸ ποὺ ἔκανε σ' ἕναν ἀθῶο;

(Στὸ ἄλλο φύλλο τελιώνει)

Μετάφρ. Ε. Ε.



ΤΟ ΚΡΙΜΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

(Δίγα τραγῳδία μεταφρασμένα ἀπὸ τὸ νέο γαλλικὸ ποιητικὸ βιβλίον τοῦ ΨΥΧΑΡΗ)

ΙΕΡΗ ΜΟΥ ΑΓΑΠΗ

Στὸ τελευταῖο μου χαιρε, τὰ χέρια σοῦ κρατοῦσα
 "Ω! θύμησιν ποὺ ἀνάβεις τὸν πόνο καὶ τὴ θλίψη..
 Ἄν εἴμουν ἄλλος, πόσο βαθιά θὰ ἐπιθυμοῦσα
 κάθε γιὰ σὲ καημὸς μου, νὰ σβύσῃ ἀργά, νὰ λείψῃ.

Πλάσμα ἀγαθὸ, μεγάλη ψυχὴ γιομάτη γλύκα,
 γιὰ μένα παραιτούσες παλιάς ζωῆς γαλήνη.
 Ἄγγελε ὦρατε, ποὺ μέσα στὸ φέροσμά σου βρῆκα
 τὸ χέρι ποὺ δὲ γγίξει, μὰ τὸ συμπάθειο δίνει.

Τὴν ὥρα τῆς θυσίας λυπόσουνα γιὰ μένα,
 μιὰ θερμὴ καλοσύνης μοῦ χάριζες βαθιά μου,
 καὶ ἂν σπάζανε οἱ καρδιές μας—πικρές στιγμὲς ὠμίμενα!
 μ' ἕνα χαμόγελό σου τραβήχτηκες μακριά μου.

"Ω! ἐντός μου εἶν' ἀπὸ τότε τὸ σταῦρωμα καὶ ὁ χάρος.
 Θὰ μ' ἀγγίξει πὸ λίγο τὸ δάκρυ τὸ πικρὸ σου.
 Ἄχ! μοῦ ἔκοφες γιὰ πάντα τῆς ζήσης μου τὸ θάρρος
 μὲ κείνο σου τὸ γέλιο, τὸ ἀπλὸ χαμόγελό σου.



Τ' ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ

Στὰ γερατεῖά μου τ' ἀνθισμένα, τὰ ἡμερα,
 σὴ γλύκα τοῦ ἠλιοφώτιστου χειμῶνα,
 τὰ νιάτα τριςχαρούμενα συνταιρίασα
 στοῦ Λογικοῦ τῆ γαλήνῃ κορῶνα.

Μὲς στῆς κεφαλῆς μου τὸ πανάγαθο ὄνομα
 καὶ σ' ὧν ματιῶν τὴ φλόγα ποὺ θερμαίνει,
 γαλήνια ἢ ἀρετὴ τοῦ τέτοιου Ὑμέναιου
 στεριώνεται, ἀνυψώνεται καὶ μένει.

Εἰρήνη τὸνομά της. Μὲς στὸ βλέμα της
 μιὰ δλόχαρη Ἄνοιξη μπορεῖς καὶ κλείνεις
 Ταιριάζει ὁ Λογισμὸς μὲ τὸ χαμόγελο
 μᾶς εἰκοσάχρονης μεστῆς εἰρήνης.

ΠΑΛΑΤΙ

Δὲν πιθυμῶ κάνα παλάτι
μακριὰ νὰ ζήσουμε τοῦ κόσμου.
Τῆς ἐξοχῆς χαρὲς καὶ πλάτη
δὲ μὲ ξεπάζουν τώρα, φῶς μου.

Σὺ μοῦ κερνᾷς τὸν κάθε πόθο.
Γιατὶ παλάτι νὰ γυρεύω;
Νᾶσαι κοντά μου, νὰ σὲ νοιώθω
στὰ μάτια σου νὰ ταξιδεύω.

ΚΛΕΦΤΟ ΦΙΛΙ

Μικρὴ μου, ὦ! μὴν ξαφνιάζεσαι πού κλέφτικα σὲ μι' ἄκρη
γλήγορο ἀλλάζουμε φιλί.
Νοιώθω, ποτάμι θάτρεχε τὸ σκοτεινὸ μου δάκρυ
ἂν σὲ φιλοῦσα πιὸ πολύ.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΙΣ

 Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΜΙΑ ΔΗΛΩΣΗ

Φίλε «Νουμά»,

Γράφοντας γιὰ τὴν ποίηση τοῦ *Μαρτζώκη* δὲ θέ-
λησα καθόλου νὰ ὑπονοήσω τὸν τίμιο βίο ἢ τὸ κά-
πως ὑλικώτερο μέρος τῆς ζωῆς τοῦ εὐγενικοῦ ἀν-
θρώπου. Μερικὰ ὠρισμένα ὑπονοήματά μου σκοπὸ
εἶχαν νὰ εἰκονίσουν τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο καθὼς
ἀντιπεργίχεται στὸ ἔργο· εἶτανε μόνο ψυχικοὶ ὄροι
κι ὅποιος τοὺς ἔδωσε διαφορετικὴ ἔννοια τὸ ἔκανε
εἴτε ἀπὸ κακὴ ἀντίληψη, εἴτε ἀπὸ ἄλλον ὀψιδοδή-
ποτε σκοπὸ.

Α. ΠΑΛΑΜΑΣ

— Στὴν «Ἀκρόπολη» 1) τοῦ Μάη, σελ. 1) διαβάσα-
με πὼς ἡ Βασίλισσα Ὀλγα «συνουδευμένη ἀπὸ κτλ. ἐπε-
σκέφθη τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν (Νέον Δημοτικὸ Νοσοκο-
μεῖον) καὶ μοίρασε στοὺς πληγωμένους στρατιῶτες ἀπὸ ἓνα
ἄσπρο χαρτόνακι, εἰς τὸ ὁποῖον ἦσαν τυπωμένα τὰ ἑξῆς ὠ-
ραῖα καὶ συγκινητικὰ λόγια: Παιδί μου πληγωμένο, παιδί
μου πού πληγώθηκες κ' εἶσαι μονάχο καὶ πονεῖς, θυμήσου
τὸ Χριστὸ μας πού εἶταν πληγωμένος καὶ πόνεσε φρικτὰ
ἀλάνου στὸ σταυρὸ, ἀπαρτημένος». Καὶ ξεκολουθεῖ ἔτσι
μὲ τέτια ὁμορφα καὶ γκαρδιακὰ λόγια, νὰ μιλάει ἡ Μάννα
Βασίλισσα, σὰ μάννα ἀληθινή, στὰ πληγωμένα παιδιὰ τῆς
Πατρίδας. Μπάλασμο χύνουνε τὰ τέτια λόγια καὶ στὴν πιὸ
βριθὰ πληγῆ.

— Διαβάσαμε σὲ φημερίδες Πολίτικες πὼς ὁ φίλος καὶ
συναργάτης μας Ἀλέκος Πανταζῆς καταδικάστηκε ἀπὸ τὸ
Τούρκικο Στρατοδικεῖο σὲ ἰσόβια δεσμὰ μέσα σὲ φρούριο.
Τὸ περιμένουμε πὼς τὸ Νεοτουρκικὸ Κομιτάτο θὰ φερνό-
τανε ἔτσι στὸν εὐγενικὸ μας φίλο.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΒΟΥΡΓΑΡΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Τὰ παρρηάτου εἶναι πληροφορίες σίγουρες ἀπὸ ἄν-
θρωπο πού βρισκότανε στὴν περιφέρεια τῆς Δράμας τὶς
μέρες πού τὴν πρωτοπάτησε ὁ βουργάρικος στρατὸς καὶ
ὑστερώτερα. Εἶναι ἡ ξερὴ ἐξιστὸρήση τῶν πρώτων ἐνεργει-
ῶν τῶν βουργάρων. Τὸν ἀναιμικὸ ἀντίλαλο τῆς συνέ-
χειας τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν τὸν βλέπουμε καθεμέρα στίς
ἐφημερίδες. Τί ἔχουνε νάπολογηθοῦν οἱ Βούργαροι γι
αὐτά; Τίποτα, τίποτα! Κάτια λιγοστὰ παραστρατίσματα
δικῶνε μας ἀνταρτῶν Κρητικῶν, ἂν ἀληθεύουν ὅπως τὰ-
κούσαμε, μολονότι μὲ τὸ παραπάνου ἀξιοκατάκριτα, δὲν
εἶναι ἀπολύτως τίποτα μπρὸς στὸ θεόρατο τὸν ὄγκο τῆς
βουργάρικης ἀπανθρωπίας, τῆς ἀγριότητος, τῆς ἀκαρδισού-
νης, τῆς ἀναισθησίας, τῆς ἀτιμίας. Καὶ τίγρες νάντουςαν,
δὲ θῆκαναν τὰ ὅσα ἔκαναν οἱ βούργαροι. "Ἐδωσαν ἐξε-
τάσεις γιὰ πολιτισμένον ἔθνος καὶ ἀπότυχαν. Κ' ὕστερ' ἀπὸ
τοὺς Τούρκους ἦρθε κ' ἡ δικὴ τους ἡ σειρά: *Δὲν ἔχουν
θέση στὴν Εὐρώπη*. Μὰ μήπως ἔχουν θέση κἂν στὸ ἐ-
σωτερικὸ τῆς Ἀφρικῆς; "Ἄν λέγαμε πὼς ἔχουν, φοβού-
μαστε πὼς θάδικούσαμε πολὺ τοὺς μαύρους τοὺς καϊμέ-
μένους. Καταμουτζουρώθηκε τὸ ἔθνος τὸ βουργάρικο καὶ
πρέπει, γιὰ νὰ ξεπλυθῆ, ἀντίς νὰ στείλῃ καὶ νὰ παρα-
τάξῃ τὸ στρατὸ του ἐνάντια στὰ τίμια καὶ ἐλευθερωτικὰ
Ἑλληνικὰ ὅπλα, ἴσια στὴν καρμανιόλα νὰ τὸν στείλῃ!
Τοῦλάχιστο ἓνα σημαντικό του μέρος. Καὶ νὰ μαζευτῆ ὁ
βουργάρικος σάλιαγκας, ποῦεῖδαμε τὴ σιχαμερὴ του γύ-
μνια, ὅσο γίνεται πειότερο στὸ καβούκι του, ἂν πρόκειται
καὶ τὸ καβούκι του αὐτὸ νὰ μείνῃ αὐτοῦ πού εἶναι!

Ὁ Βουργάρικος στρατὸς ἦρθε κ' ἔπιασε τὴ
Δράμα στίς 24 Ὀχτώβρη. Εἶταν ἡ δευτέρη Θρα-
κικὴ Μεραρχία μὲ ἀρχηγὸ τὸν Κοζάτσεφ. Ἡ ἴδια
τράβηξε ὕστερα στὸ Μπουλάιρ.

Τὸ ἴδιο βράδυ πού ἐκόπιασαν οἱ Βούργαροι δό-
θηκαν διαταγὲς ἀπὸ ἀνώτερους ἀξιωματικούς νὰ
γίνῃ διαρπαγὴ καὶ σφαγὴ ἀπὸ στρατὸ ταχτικὸ καὶ
ἀντάρτες μέσα στὴν πόλη καὶ στὰ περὶχωρα. Σύγ-
χρονα καὶ μαζί βούργαροι στρατιῶτες μὲ ἀνταρτικὰ
σώματα ἐχτέλεσαν τίς διαταγὲς.

Στὴ Δράμα ἔσφαξαν 104, στὴν Καρλίκοβα 250,
στὸ Γιουρούκ μακαλεσί 300, στὴν Προσοτσάνη 80,
στὴν Ἀλιστράτη 72, στὴ Βισοτσάνη 12, στὴν
Πλέβνα 8, στὸ Δράνοβο 6, στὴν Τσατάλτζα 40,
στὸ Δοξάτς 28, στὸ Ἐντρινετζίκ 38, στὴ Μπόι-
ρανη 8, στὴν Καβάλλα 280, στὸ Σαρισαμπάν 79,
στὸ Ἰντζεζᾶζ 16, στὸ Τσόμπανλη 8, στὸ Μπέκλε-
μις 8, στὸ Ἀλαρμαλεσί 6, στὸ Γενίκοϊ 40, στὰ
Μπούκια 10, στὸ Μάματλη καὶ Οὐσεῖν κιοϊ 28, στὸ
Ντεντελερ 6, στὸ Κουρουλάρ σφαγμένοι ὄλοι οἱ ἄν-
τρες ὅσοι δὲν πρόφτασαν νὰ φύγουν καὶ μέσα στὸ
τζαμί ὁ ταχτικὸς στρατὸς ἔκαψε τὸν ζιμάμη μὲ 30

άνθρώπους. ('Απ' τις σφαγές αυτά θυμότανε ὁ φίλος. Πρέπει νὰ λάβουμε ὑπ' ἔψη σὲ πόσο μικρὴ περιφέρεια ἔγιναν αὐτά, κι ἀκόμη ὅτι σ' αὐτά τὰ κάτω μέρη μπρὸς σὲ προξένους κλπ. καὶ μπρὸς στὸν Ἑλληνικὸ πλῆθος κατέβασαν ἕνα βαθμὸ οἱ Βούργαροι τὴν ἀγριότη τους).

Παραδείγματα σφαγμένων: Ὁμὲρ ἐφέντης, μεγαλέμπορος καπνῶν Ἰλάξ ὀθαλῆς, μεσίτης καπνῶν Ἐντὴ μπες, διευθυντὴς τῆς Μακεδονικῆς ἐταιρίας καπνῶν στὴ Δράμα· Ἰμάμης τῆς Μπόριανης, ὁ Ἰμάμης τοῦ Ἐντιρνετζικ κλπ. Ὁ Καϊμακάμης τοῦ Σαρισαμπάν Ἀλῆ Ριζᾶ μπες· ὁ Εἰσαγγελέας Ἀμὲτ Χουσή βης· ὁ γιατρὸς Χουσή ἐφέντης· Σαβφὲτ μπες, τσιφλικᾶς κλπ. κλπ.

Τις σφαγές στὴν Καρλίκοβα καὶ γύρω, τις ἔκαμε ὁ ὄπλαρχηγὸς Τάσκας. Στὴν Τσατάλτζα καὶ Ἐντιρνετζικ ὁ Ντέντο Γεώργης, στὸ Δοξάτο ὁ Γεώργης Σκρίζεφσκη. Στὴν Καβάλλα σφαγές καὶ φορολογία ὁ Τσερνοπέφ καὶ ὁ Τσάκωφ. Στὸ Σαρισαμπάν καὶ στὰ ἑπάρχωρα ὁ Τσαθντάρωφ — ἄλλοι αὐτοὶ μπρὸς στὰ μάτια καὶ μὲ εἰσήγγηση τοῦ στρατοῦ. Στὸ Σαρισαμπάν ἐπιστάτησε στὶς σφαγές ὁ λοχαγὸς Μπογὸζ Μπογοσιάν (Ἀρμένης, ὅπως δείχνει τὸ νομὸν του). Στὸ Δοξάτο καὶ τὴν περιφέρειά του ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Χρίστωφ.

Ἀπὸ ἀρπαγές πειὰ καὶ καταστροφές, ἄλλο τίποτα. Στὸ Γιουροῦν μαλεσι χάλασαν 400 σπίτια. Στὸ Κουρουλάρ 320 σπίτια. Ὅσα δὲ χάλασαν τὰ κατάκλεψαν. Μέσ' στὴ Δράμα δὲν ἔμεινε σὲ τούρκικο σπίτι οὔτε μιὰ βελόνα· τὸ ἴδιο στὰ καταστήματα.

Τὸ ἀτίμασμα τῶν γυναικῶν μαζί μὲ τὴν διαρπαγὴ ἐπῆρε κ' ἔδωκε. Στὸν Καζά Σαρισαμπάν ἀπὸ 54 χωριά ἐξὸν 10 πάνου στὸ βουνὸ Καραμεντλικ ἔλα τᾶλλα κατακλέφθηκαν καὶ γυμνώθηκαν καὶ οἱ γυναῖκες ἀπὸ 14 ὡς 50 χρονῶ ἀτιμάστηκαν δίχως ἐξαίρεση. Τὴν ἴδια τύχη ἀρπαγῆς καὶ ἀτίμωσης ἔλασαν καὶ τᾶλλα μέρη.

Τὴν ἀτίμωση τῶν γυναικῶν τὴν ἐνέργησαν μὲ τὸν ἀγριώτερο καὶ ἀτιμότερο (ἂν μπορούμε νὰ ποῦμε ἔτσι) τρόπο: Ἐπιαναν τὸν πατέρα ἢ τὸν ἄντρα κ' ἔκαμαν μπρὸς στὰ μάτια του τ' ὄρατο τους τὸ ἔργο.

Τὸ φαμπρικάρισμα χριστιανῶν, ἄλλο κεφάλαιο. Ἦθελαν, βλέπεις, οἱ ἐρίφηδες νὰ δυναμώσουν τὸ Βουργαρισμὸ πρὸς τὴ θάλασσα καὶ βρήκανε τὸν τρόπο. Σ' ἔλα τὰ περὶχωρα τῆς Δράμας, Μούσγα, Καράκαβακ κλπ. ἔφκιαναν στὴ στιγμή ἀπὸ Τούρκους χριστιανούς (!!). Μαζὶ μὲ τὸ στρατὸ γύριζαν καὶ παπάδες. Στὴ Μούσγα στάλθηκαν 3 παπάδες καὶ ὀλάκερος στρατός. Οἱ παπάδες ἐπιαναν τοὺς ὀ-

ποψηφίους, τοὺς ράντιζαν μὲ λίγο νερό, τοὺς ἔδιναν ἕνα σταυρὸ γιὰ νὰ φιλήσουν, τοὺς τάγιζαν καὶ μὲ λίγο χοιρινὸ κρέας καὶ τέλειωνε τὸ πανηγύρι! Ὁποῖος ἀρνιούτανε, σφάξιμο, ὅπως ἔκαμαν σ' 9 χωριά τῆς περιφέρειας Νευροκὲπ καὶ Ρούπτσῶς.

Ἐξὸν τὴν ἀρπαγὴ τῶν σπιτιῶν ἐνεργήθηκε καὶ ξεχωριστὴ φορολογία. Τὰ χωριά ὄλα τοῦ Σαρισαμπάν καὶ ἄλλα φορολογήθηκαν ἀπὸ 2—3000 λίρες τὸ καθένα. Στὴν Καβάλλα κάτω ἀπ' τὴ μύτη τῶν προξένων πήρανε ἀπὸ Τούρκους καὶ Ἑβραίους 160.000 λίρες Τούρκικες (ὥστε τὸ ποσὸ ποῦ ἀναφέρει ὁ Μαγκρίνη στὴ γνωστὴ μας ἀνταπόκρισή του εἶναι πολὺ κάτω ἀπ' τ' ἀληθινὸ).

Ὅλα τὰ Τούρκικα σχολεῖα καὶ τζαμιὰ ἔγιναν ἐκκλησιᾶς καὶ σχολεῖα Βουργάρικα.

Στὴ διαρπαγὴ τῆς Δράμας ἔλαβε μέρος καὶ ἡ ἐπίσημη ἀρχή. Ἀφοῦ μάζεψε ἀπὸ τ' ἀρπαγμένα ἔλα μπόρεσε, διάλεξε πάλι ἀπ' αὐτὰ τὰ καλύτερα καὶ τᾶστειλε στὴ Βουργαρία. 30 ἀμάξια τετράτροχα ἔστειλαν στὶς 29 Δεκεῖβρη καὶ 20 ἀμάξια στὶς 30.

Καὶ ἡ Βουργάρικη Μητρόπολη (Μητρόπολη δίχως Μητροπολίτη) ἔβαλε τὸ χεράκι τῆς στὴν ἀρπαγὴ: Τὰ ὄργανά τῆς γέμισαν τὴ Μητρόπολη ἀπὸ τάπητες καὶ βιβλιοθήκες κι ἄλλα πολὺτιμα πράματα.

Κ' οἱ προτεστάντες Βούργαροι, τὰ θρεφτάρια τοῦ Ἀμερικάνικου Board, κι αὐτοὶ σὲ ἔλα ἀνακατεύτηκαν κι ὡς ἄτομα κι ὡς ἐκκλησία. Τὸ Μολλά τζαμι καὶ τὰ πράματά του καὶ τὰ βακούφια του αὐτοὶ τὰ κατάσχεσαν ἔλα.



Καὶ σύγχρονα, ἀλλὰ τὸ πετιότερο ἀφοῦ ἔκαμαν μὲ τοὺς Τούρκους, ἄρχισαν τῶν Ρωμιῶν τὴν καταδίωξη.

Παράλληλα μὲ τὸν ἐκχριστιανισμὸ (!) τῶν Τούρκων, ἐκβουργαρισμὸς τῶν Ἑλλήνων.

Ἄν εἶχαν ἀρπάξει τίποτις οἱ Ἕλληνες, ἔχι μόνο τοὺς πήραν πίσω τάρπαγμένα ἔλα, ἀλλὰ μαζί καὶ τὰ δικά των. Ἐνῶ στοὺς Βουργάρους ἔδιναν ἀκόμη κι ἄλλα.

Ἄν τυχὸν κανεὶς Ρωμιὸς διαμαρτυρήθηκε ἢ μεσίτεψε γιὰ τοὺς Τούρκους, καταδιώχτηκε. Στὸ Σαρισαμπάν ἕναν, ἐπειδὴ προσπάθησε νὰ περασοπῆ τοὺς Μουσουλμάνους, τοῦ παραβίασαν νύχτα τὴν κατοικία του, τὸν ἐπιασαν, τὸν ἐφυλάκισαν, τὸν ἔδειραν, τὸν ἐλόγγισαν καὶ ἀποφάσισαν νὰ τὸν ξεκάμουν. Ἐέφυγε, μὰ στὴ θέση του σκότωσαν ἄλλον ποῦ τοῦ ἔμοιαζε.

Σ' ἔλα τὰ Ἑλληνικὰ χωριά διώρισαν δημάρ-

χους ἀγράμματος και ἀπελέκτους Βουργάρους με διοικητική ἐξουσία.

Ἀμέσως ὕστερ' ἀπὸ τὴς σφαγῆς τῶν Τούρκων και τῆ διαρπαγῆ ἐνεργήθηκε συστηματικὴ και ἀτέλειωτη καταδίωξη τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ἀπὸ τῆ μιὰ γιὰ νὰ σκεπάσουν τὰ κακουργήματά τους ἀποδίνοντάς τα στὸ ντόπιο πληθυσμὸ, και ἀπὸ τὴν ἄλλη γιὰ νὰ σπάσουν και νὰ μηδενίσουν οἰκονομικὰ τοὺς Ἕλληνας. Ἐνεργοῦσαν ἐνάντια στοὺς Ἕλληνας με τὴν πρόφαση πὼς ἐρευνοῦν γιὰ τὴν ἀπόδοση τῶν ἀρπαγμένων και ἀνακάλυψη τῶν σφάχτηδων τῶν Τούρκων. Με τὴν πρόφαση ἀναζήτησης τῶν κλεμμένων, ἀπογύμνωσαν ὅλη τὴν Ἑλληνικὴ περιφέρεια τῆς Δράμας. Καὶ με τὴν πρόφαση ἀνακάλυψης τῶν σφάχτηδων ἐνεργοῦσαν πολυάριθμες σύλληψεις Ἑλλήνων, τοὺς φυλάκιζαν, κ' ὕστερ' ἀπὸ γενναία χρηματικὴ ἀφαίμαξη τοὺς ἀπολοῦσαν.

Γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ μεταχειρίστηκαν και τὴν ἐπίταξή και ἱππωνία. Οὕτε ἀπόδειξες ἔδιναν οὔτε τίποτα. Ὅποιος ζητοῦσε ἀπόδειξη, ἔτρωγε ξύλο τῆς χρονιάς του. Ἐδάρθησαν ὅλοι οἱ καλύτεροι τῆς Δράμας.

Στὴν καταδίωξη τῶν Ἑλλήνων πρωταγωνιστές: ὁ Ντόμπρεφ, ὁ διοικητὴς τῆς Δράμας, ὁ Μπατσεβάρωφ, ἐπιθεωρητὴς πολιτικός, ὁ Κίνεφ, ἐπαρχος. Σ' αὐτοὺς ἀκατάπαυτα διαμαρτυροῦταν, μὰ δίχως ἀποτέλεσμα, μ' ὅλο τὸ ἔντονο ὕφος του, ὁ Μητροπολίτης τῆς Δράμας Ἀγαθάγγελος.

Θέλησαν και νὰ δολοφονήσουν τὸ Μητροπολίτη.



Και μιὰ πονηριὰ τῆς Βουργάρικης διοίκησης τῆς Δράμας: Μίαν Ἀγγλικὴ ἀποστολή, ποῦθε νὰ ὄδη τὴν κατάστασιν και θέληνε νὰ ἐπισκεφτῆ τὴν Καρλίκωβα, ἔπου ἔγινε μεγάλη καταστροφὴ, οἱ Βούργαροι τὴν ὠδήγησαν σ' ἄλλο χωριὸ, τὴν Κουμπάλιστα, και εἶπαν στοὺς Ἑγγλέζους πὼς εἶταν ἡ Καρλίκωβα. Τὴν Κουμπάλιστα τὴν εἶχε προστατέψει ἀπ' τὴ σφαγὴ ὁ Πανίτσας, ποῦ φάνηκε ἀνθρωπινώτερος ἀπ' τοὺς ἐλευθερωτῆς, ποῦ κατέθηκαν ἀπ' τὴ Βουργαρία.



Αὐτὲς εἰν' οἱ πληροφορίες.

Γιὰ τὴν ἀντιγραφὴ τους:

ΛΥΔΟΣ ΠΟΛΔΒΡΟΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ Κας ΦΛΩΡΑ — ΚΑΡΑΒΙΑ

Μοῦ φαίνεται πὼς ἡ καλλιτεχνικὴ αὐτὴ ἐκστρατεία νικᾷ τὴν ἀδράνεια και τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ σημερινοῦ τεχνίτη μας. Στὸν τόπο μας ποῦ δύσκολα τὸ κουνοῦμε ἀπ' τὴ γωνιά μας, ποῦ ζοῦμε και πεθαίνουμε χωρὶς οὔτε κἂν νὰ φανταστοῦμε κάτι τόσο γειτονικὸς ὁμορφίης, ἀτονοῦμε και σβόνοῦμε στὸ στερέωμα τῆς τέχνης, με σπάνιες μόνο ἀναλαμπές.

Οἱ σπουδὲς και ἐντύπωση, οἱ φερμένες μέσα ἀπ' τὴ ζωὴ τοῦ πολέμου, μᾶς παρουσιάζουν ἕνα ὁμορφο σύνολο, ποῦ ἡ συγκίνησι τῆς ζωγράφου ἐξωτερικέψε ὅπως μπορούσε με τῆς στιγμῆς τὴν ἔμπνευση ἔτσι μᾶς χαρίζει τὰ αἰσθήματα ποῦ ἔζησε και μᾶς μεταγγίζει τὴν ἀγαλλίασή τους.

Μέσα στὴ συλλογὴ αὐτὴ, ποῦ ἡ ζωγραφικὴ ὁμιλί τραγουδεῖ σὲ διάφορους τόνους: τὰ μοτίβα τῆς — ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὸ δυσκολόβρετο καλλιτεχνικὸ πνεῦμα μᾶς παρέχει και ἄλλες ἀνώτερες ἀπόλαυσεις ἀπὸ τὴς ζωγραφικῆς ἡδονῆς. Ἐνα κανόνι ποῦ στέκεται Σουλτανικά, ἀπάνω στοὺς βουνίσσιους ὀρίζοντες, βασιλευε, θαρρεῖς, σὰ σύμβολο συνολικὸ τοῦ πολέμου, τὰ σκλαβωμένα ἐκεῖ πέρα ὀλόγυρα τὰ βουνὰ ποῦ ἀφίνουν ἐλεύτερο τὸ διάδα τους στὸ νικηφόρο στρατό. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι πάντα ἡ ἔρεση τῆς ζωγραφικῆς ἐργασίας ποῦ κάμνει τὰ ὁμορφα ἔργα, μὰ ἡ ἔμπνευση και ἡ ἐριθνεῖα τοῦ κάτι ποῦ μᾶς παρουσιάζει ἡ φύση. Ἐτσι τὸ σκίτσος τοῦ Τούρκου ἀίχμαλώτου, μοῦ φαίνεται ν' ἀπλώνεται και νὰ ζωγραφίζῃ τοῦ νικημένου τὴν ἀπελπισία και συντριβή, σύμβολα βαθειά, ποῦ ἀποτυπώνουν πλατεῖα τὰ συναισθήματα τὰ καθολικά ποῦ γι' αὐτὰ παλέδουν τὰ ἰδανικά τῆς τέχνης.

Και ἂν δὲν μπορούμε ν' ἀποκαλέσουμε ἐποποιεῖα τοῦ πολέμου μας τὰ ἱστορικὰ αὐτὰ ντοκουμέντα, μᾶς παρουσιάζονται ὅμως εὐκόλα σὰ διακοσμητικὰ τῶν ὄσων θὰ γραφοῦν. Ἡ Κα Καραβία ποῦ θὰ εἶχε ἴσως τὴ φιλοδοξία νὰ παραστήσῃ ἔλους ὄσοι βρέθησαν στὸν παρόντα πόλεμο, και ποῦ ἡ ζέση αὐτὴ τὴν ἀδικεῖ κάποιες φορές, μᾶς δείχνει κεφαλὲς μαστόρισσας προσωπογράφου. Μεταχειρίζεται με περισσὴ ποικιλία τὸ μολύβι και τὴν κιμωλία, στὰ σκίτσωτα με πολλὴ δύναμη και χάρι, τὰ χρωματιστὰ τῆς σκίτσας, ποῦ ὅσο και ἂν ἔχονε τὸ εὐκόλο χρωματοχύσιμο και τὸ φαρδὸν τρόπο, τοὺς λείπει ὅμως ἡ ἔμπνευση και φαίνεται πὼς ἔγειναν σὲ κακὲς ὥρες, — γιὰ τὴς Κας Καραβίη εἶδαμε πολυτιμώτερες χρωματοτυπίες και ἀτμοσφαιρὲς ἁρμονι-

κώτερες. Με συναδελφική ειλκρίνεια χαιρετούμε την ἀξίολογη ἐργασία της. Καλὸ παράδειγμα, στους ἄλλους—κ' ἔχει δίκιο ὁ Ταινὲ λέγοντας, πὼς ὁ τεχνίτης ποὺ θέλει νὰ ξετυλιχτῆ, πρέπει ν' ἀφήνῃ τὴν περικυκλώσιά του; τουλάχιστο γιὰ μερικὸ καιρὸ τὸ χρόνο.

Ἔτσι γίνεται δουλειά, κερδίζει ἡ τέχνη καὶ συνηθίζει κι ὁ κόσμος κάτι νὰ βλέπῃ ἐμπνευσμένο ἀπὸ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς.

K. ΜΑΛΕΑΣ



Η ΣΥΝΑΥΛΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Ἡ συναυλία τῆς προπερασμένης Παρασκευῆς στὸ Δημοτικὸ Θέατρο ἐσημείωσε ἀληθινὴ ἐπιτυχία. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἀποδώσει κανεὶς τὸ περισσότερο στὴ συνεργασία τῶν καθηγητῶν τῶν δυὸ Ὁδείου, ποὺ ξεχνώντας κάθε ψυχρότητα μεταξύ τους, ἀνάρμοστη τέλεια σὲ ἀνθρώπους μὲ ἐλεύτερες ἰδέες καὶ μακριὰ ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινη ταπεινότητα, ὅπως πρέπει νὰναι κάθε ἀρτίστας, ἀποφάσισαν νὰ δώσουν μαζί μιὰ συναυλία ποὺ ἀποτελέσει ἕνα ἄρτιο σύνολο. Καὶ φυσικὰ. Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γίνεται ἀπὸ καιρὸ καὶ πολὺ συχνά. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ θέατρό μας, καὶ ἐνῶ ὑπάρχουν τόσοι δυνατοὶ καλλιτέχνες, ὁ καθένας ἔχει τὴν ταπεινὴ φιλοδοξία νὰ χεῖ ἕνα δικὸ του θίασο, ποὺ ἀποτελοῦν ἕνα σωρὸ ἄλλοι ἀσήμενοι, σὲ σημεῖο ποὺ καὶ αὐτὴ ἡ ἀξία τους νὰ χάνεται μὲς στὴ χαλαρότητα τοῦ συνόλου.

Ἡ συναυλία ἄρχισε μὲ τὴν ἐχτέλεση δυὸ ὠδικῶν ἔργων ἀπὸ τὴ χορωδία τῆς κ. Λότνερ. Ὁ «Ψαλμὸς» τοῦ Mendelssohn, μὲ ὅλη τὴ βαθύτητα καὶ τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς τοῦ Händel, ἀποδόθηκε μὲ πολλὴν ἀκρίβεια.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ μᾶς δίνεται ἀφορμὴ νὰ ἐπιτιμήσουμε τὴν ἀκούραστη ἐργασία τῶν δυὸ ἀφοσιωμένων αὐτῶν ἐργατῶν, τῆς κ. Λότνερ καὶ τοῦ κ. Μπέμμερ, μὲ ὅλο τὸν ἀποκλεισμὸ ποὺ κάνουν στὸ Ὁδεῖο τους καὶ μὲ ὅλα τὰ ἐμπόδια ποὺ ἔχουν νὰ νικήσουν. Δὲν ἐλέγχουμε τὴν ἐργασία τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν, μὰ ἂν ἔχουμε νὰ σημειώσουμε μιὰ μουσικὴ περίοδο ποὺ νὰ χαρακτηρίζεται ὅσο καὶ νὰναι ἕνα βῆμα προόδου στὸν τόπο μας, αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ ἐχτέλεση τῶν ἔργων τοῦ Grieg ἢ τοῦ Brahms ἀπὸ ἕνα πιάνο ἢ ἀπὸ ἕνα κουίντέττο τὸ πολὺ, μὰ ἡ ἐχτέλεση μιᾶς διαλεχτῆς σειρᾶς ὄρατορίων, ἀπὸ τὰ πιὸ δυνατὰ καὶ δύσκολα τῶν κλασικῶν τῆς Γερμανίας, ποὺ παρακολουθήσαμε ὄχι καὶ λίγες φορὲς στὴ σάλα τοῦ Ὁδείου Λότνερ.

Ὑστερα ἡ δεσποινίδα Ζίφου ἔπαιξε βιολί. Γιὰ τὴν τέχνη της εἶναι λίγο ὅ,τι καὶ ἂν πει κανεὶς. Οἱ δοξαριές της οἱ γερὲς καὶ ἀντρίκιες, ἡ agilité της, ὡς καὶ ἡ στάση της ἀκόμα, σὲ διέθεταν ἔτσι, ποὺ τίποτε ἄλλο νὰ μὴν μπορεῖς νὰ βλέπεις παρὰ τὴ χάρη της καὶ τίποτε ἄλλο νὰ μὴν ἀκούς παρὰ τίς ἀρμονικὰς πλημμύρες ποὺ ἐξέχυνε τὸ βιολί της. Θέλω νὰ πῶ πὼς σ' ἔκανε καὶ χωρὶς νὰ θέλεις ἀκόμα νὰ τὴν παρακολουθεῖς. Κάποιος εἶπε πὼς ἂν τὴ στιγμή κείνη ἔπαιρνε φωτιὰ τὸ θέατρο δὲ θὰ προσπαθοῦσε νὰ δεῖ πὼς θὰ σωθεῖ, μὰ πὼς δὲ θὰ χάσει ἔστω καὶ μιὰ νότα τοῦ βιολιοῦ της!

Εἶναι ὑπερβολικὸ μὰ τὸ ἀναφέρουμε καὶ μεις ὡς ὑπερβολὴ καὶ ὄχι γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσουμε. Τὸ ὅ,τι πάλε ἔπαιξε θαυμάσια εἶναι ἐπίσης βέβαιον, ἔσο καὶ ἡ ὑπερβολὴ τοῦ φίλου μου πολὺ κωμικῆ.

Ἡ κ. Φωκᾶ ὕστερα τραγούδησε τὴν ξέρον ὄλο καὶ πολλὰς φορὲς θὰ γράφτηκαν λόγια ἀντάξιά της. Οἱ λαρυγγισμοὶ της οἱ ἀηδονήσοι, ἡ φωνὴ της ἡ ρευστὴ σὰν τὸ γέλιο τοῦ νεροῦ ποὺ τρέχει ἀνάμεσα σὲ βράχια, οἱ μοναδικὲς τριλλίες της (ἂν καὶ δὲν τίς κάνει μὲ τὴ φυσικὴ της φωνή) στὴν Papillon τοῦ Campra καὶ σ' ἕνα μέρος ἀπὸ τὴν ὄπερα τοῦ Rameau τὸν Hippolyte et Aricie, ἐπροκάλεσαν τὴ δίκαια θύελλα τοῦ ἐκλεχτοῦ κόσμου ποὺ τὴν ἀκούγε. Στὸ τέλος τοῦ πρώτου μέρους δόθηκε ἕνα κουαρτέτο σὲ mi bémol τοῦ Dvorák.

Τὸ ἔργο αὐτὸ ἐχτελούμενο ἀπὸ τέσσερις μοναδικὸς καλλιτέχνες ὅπως τὸ Μπέμμερ, τὸ Βασενχόβεν, τὸ Σαϊφφερ καὶ τὸ Μπουστινμποῦ, εἶταν τὸ maximum τῆς ἐπιτυχίας τοῦ προχθεσίου κοντσέρτου (ἂν καὶ κάποιος γνωστὸς ντισεϊστής συγγραφέας μᾶς ἐβεβαίωσε μὲ ἀρκετὴ δόση σοβαροφάνειας, σὰ νάθελε καὶ ὁ ἴδιος νὰ πιστέψει ὅ,τι ἔλεγε, πὼς εἶταν πολὺ ἀνώτερος ἕνας λαρυγγισμὸς τῆς Κας Φωκᾶ ἀπὸ τὸ ἔργο αὐτό!) Τὸ lento του εἶταν ἀλήθεια κομμάτι ποὺ μᾶς θύμιζε πολὺ περισσότερο τοὺς κλασικοὺς παρὰ ποὺ ἐχαρακτήριζε τὴ σχολὴ τοῦ μεγάλου τσέχου.

Ὁ Βασενχόβεν, πιανίστας ποὺ ξέρει τί θὰ πει σεμνοπρέπεια στὴν Τέχνη καὶ δὲ νομίζει πὼς οἱ δυνατὲς νότες βγαίνουν χοροπηδώντας πάνω στὸ κάθισμα καὶ σαλεύοντας νευρικὰ τὸ κεφάλι, ὁ δαιμόνιος Σαϊφφερ, ὁ Μπουστινμποῦ καὶ ὁ Μπέμμερ ποὺ μᾶς δίνει τὴν πιὸ συγκινητικὴν ἐντύπωση, σὰ σκύδει στὸ βιολιντσέλλο του μὲ στοργὴ πατέρα στὸ παιδί του, θέλοντας νὰ τὸ ἐμψυχώσει, ἔπαιξαν ὅπως ἐπερίμενε ὁ καθένας ἀπὸ μουσικοὺς τῆς περιωπῆς τους.

Τὸ δεύτερο μέρος ἄρχισε μὲ τὴ «Ἀθήνη» τοῦ Καλομοίρη. Ἐγραψαν μὲ πολλὸν ἐνθουσιασμὸ γι' αὐτὴ τὴ σύνθεση. Ἐμεῖς λέμε πὼς εἶταν ἀληθινὰ ὡ-

ραία μὰ μὲ μιὰ ἐπιφύλαξη πάντα. Τὸ μοτίβο του χαρακτηριστικὸ καὶ βαθύ, μὰ οἱ μουσικὲς του φράσεις σὰν ἀσυμπλήρωτες καὶ κομμένες. Ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε ἀκόμα πῶς ἐνῶ στὴ «Λήθη», τὸ ἀριστοκρατικὸ αὐτὸ ἀνάγλυφο τοῦ Μανίλη, ποὺ δὲν ἔχει τίποτα σκεδὸν ρωμαϊκὸ, ἤνυρε ἓνα μοτίβο τόσο σύμφωνο μὲ τὴ λαθασμένη πάντα ἀντίληψη ποὺ ἔχουν γιὰ τὴ λαϊκὴ, γιὰ τὴν ἔθνικὴ μουσικὴ μας, στὴ μελοποίηση τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν εἶναι περισσότερο ξένος. Ἄν ἓνας ἄνθρωπος ποὺ νοιώθει βαθεῖα τὴ ρωμαϊκὴ ψυχὴ μὲ ὅλο τὸ πλάτος της καὶ μὲ ὅλες τὶς μορφές της ἀκούγοντας τὰ δημοτικὰ τραγούδια του μπορέσει νὰ πεῖ εὐσυνείδητα πῶς εἶναι ἀλήθεια τέτοια, τότε δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ χειροκροτήσουμε καὶ μεῖς.

Ὅ,τι καὶ νᾶναι, ὁ Καλομοίρης ὡς ἀρχηγός, ὡς πρωτεργάτης μιᾶς Ἰδέας, ἐνὸς ἀγῶνα, μιᾶς εὐγενικῆς καὶ μεγάλης προσπάθειας πρέπει νὰ στέκει πολὺ ψηλὰ στὴ συνείδηση τοῦ κάθε ποὺ νοιώθει τὸ Καλὸ καὶ τὸ περισσότερο ποὺ ἐργάζεται γιὰ τὴν τέχνη στὸν τόπο μας. Ἄν εἶπαμε κάτι, αὐτὸ δὲν ἐγίνε ἀπὸ φόβο πῶς οἱ πολλοὶ ἐπαινῶνται καὶ οἱ ἐνθουσιασμοὶ θὰ τὸν κάνουν νὰ πιστέψει πῶς ἔφτασε ἀλήθεια στὸ σημεῖο ποὺ θέλει καὶ ποὺ προσμένουμε καὶ μεῖς. Ὁ Καλομοίρης εἶναι ἀληθινὸς καλλιτέχνης, μὲ ἀληθινὴ ἐμπνευση καὶ μὲ ἀληθινὴ συναίστηση τοῦ προορισμοῦ του, ὥστε κάθε τέτοιος φόβος νὰ φεύγει. Ἄν εἶπαμε κάτι τὸ κάναμε ἀπὸ μιὰν ὑποχρέωση.

Μὲ τὴν ἐχτέλεση τοῦ Zigeuner — Weisece τοῦ Sarasate ἀπὸ τὴ δεσποινίδα Ζίφου καὶ δυὸ ὠδικῶν ἔργων (τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ ἢ «Τσιγγάνικὴ Ζωὴ» τοῦ Schumann, τὸ μοναδικὸ αὐτὸ τραγούδι γιὰ τὸ ὄποιο καὶ ἄλλῃ φορὰ γράψαμε στὸ «Νουμά») ἀπὸ τὴ μιχτὴ χορωδία τῆς κ. Λότνερ, ἐτελείωσεν ἡ συναυλία. Στὸ τέλος ἔψαλαν καὶ οἱ μαθήτριες τοῦ Ἀρσακείου μὲ ἀρκετὴ χάρη ἂν καὶ πολὺ στενοχωρημένες ποὺ βρίσκονταν πάνω σὲ σκηνή, στόχοι τῶν ἀπλήστων ματιῶν! Καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλῃ ἐποψῆ ἢ συναυλία ἐπέτυχε. Καὶ μὲ μιὰν ἐσπερίδα ποὺ δίνεται στὸ Δημοτικὸ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Βασιλίσσης καὶ μὲ σκοπὸ πατριωτικὸ δὲν ἐπερίμενε κανένας βέβαια καὶ ἀλλοιῶς.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

— Τὴν περασμένη Δευτέρα τὸ δειλινὸ μᾶς διάβασε στὸ θέατρο Κυβέλης ὁ Ποριώτης τῆ «Ροδόπη» του. Ὁ Ποριώτης παραλλάζοντας τεχνικὰ ἓνα γνωσιότατο δημοτικὸ θρύλο καὶ δουλεύοντας Ποριώτικα, δηλ. καλοσυνείδητα, σκάρωσε μιὰ πρῶτης γραμμῆς τραγωδία, ποὺ θὰ κάμει βαθιὰ ἐντύπωση ὅσα σὲ λίγο παιχτεῖ ἀπὸ τὸ θίασο τῆς κ. Κυβέλης. Ὅσοι τὴν ἀκούσαμε τοῦ σφίξαμε γκαρδιακὰ τὸ χέρι γιὰ τὴ μεγάλῃ ἐπιτυχία του.

© Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Ἡ Μυρτιάτσα δημοσίεψε στὰ τελευταῖα «Παναθήνια» τρία καινούρια τραγουδάκια. Σανατυπώνουμε δὲ ἓνα ἀπ' αὐτὰ, τὸ πῶ ὁμορφο, κατὰ τὴ γνώμη μας :

Μηδὲ ὁ πόνος μου δὲ σὲ κρατᾶ
μηδὲ πιά τὰ δάκρυά μου,
κάθε μέρα φεύγεις μακριὰ
κι ὅλο πῶ μακριὰ μου.

Ἐυλιγμένος μὲς στὴ συγγενιά
καὶ στὴν καταχνιά, ἀλοιά μου,
δὲ σὲ ξεχωρίζει καθαρά
ἡ θαμπὴ ματιά μου.

Κι ἂν χαθεῖς γιὰ μὲ παντοτεινά,
θλιβερὲ Ἐρωτά μου,
πάνε τῆς ψυχῆς μου τὰ φτερά,
πάει καὶ τὸ χρυσάφι τῆς καρδιάς μου.

— Στὴν «Πατρίδα» τῆς Τετράδης ὁ Μασούκας δημοσίεψε τὸ ἀκόλουθο ποίημα, μὲ τὸν τίτλο «Ὁργὴ Θεοῦ».

Δικαιοσύνη ξένου δὲν προσμένουμε
Κ' ἐκδίκηση ἀπ' ἄλλου δὲν καρτεροῦμε,
Μονάχοι μας τὸ αἷμα ποὺ μᾶς ἤπιατε,
Χίλιες φορές καὶ μεῖς θὰ σᾶς τὸ πιούμε.

Παλληκαρία, ἀντρίκια, ὄχι ἄτιμα,
Ὅχι παιδιά, γυναῖκες, γέροντες, ὄχι·
Σὲ λύκος σὲ θρασίμια, ἀγριοτσάκαλα,
Τὸ χέρι μας θὰ πέση μὲ τὸ βρόχι.

Ὁργὴ Θεοῦ λαμπάδιασε καὶ φούντωσε
Θεοῦ Δικαιοσύνη καὶ προφτάνει,
Μετανιωμένους ὅλους κι' ἀμενάνοιτους,
Θὰ σᾶς ρουφήξῃ πύρινο ποτάμι.

“ΜΟΥΣΙΚΗ,”

13—15 Στὰ Ἀρσακείου 13—15. — Ἀθήναι

Ὅλη ἡ κλασσικὴ μουσικὴ.

Ὅλα τὰ νεώτερα succes.

Ὅλα τὰ τραγούδια ὅλων τῶν Ἑλλήνων συνθετῶν.

Τὰ νεώτερα Ἑλληνικὰ ἐμβατήρια.

Γ. Λαμπελὲτ	ΥΜΝΟΣ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ
Θ. Σακελλαρίδου	ΕΛΛ ΔΟΞΑ
Σπ. Σαμάρα	ΟΙ ΝΙΚΗΤΑΙ
Μ. Καλομοίρη	ΕΜΠΡΟΣ
Ι. Κάισαρη	ΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ

Ὁ Ἐκδοτικὸς οἶκος «Μουσικὴ» χάρις εἰς τὴν ἰδρυσιν τοῦ χαρακτηριστοῦ του τμήματος ἀναλαμβάνει τὴν ἔκδοσιν μουσικῶν τεμαχίων καὶ διὰ λογαριασμῶν τρίτων εἰς τιμὰς συγκαταβατικὰς.